

MRF 2024.273

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 23. oktober 2024, j.nr. 24/04218, 24/04223, 24/04256, 24/04929 og 24/05066

Stadfæstet Svendborg Kommunes VVM-tilladelse til tre 149,9 m høje vindmøller øst for Broholm, idet nævnet bl.a. anførte, at der ikke er noget til hinder for VVM-tilladelse, selv om projektet kræver yderligere tilladelser eller dispensationer efter anden lovgivning som i dette tilfælde bl.a. omfattede naturbeskyttelseslovens § 3 og vandløbslovens § 6.

Efter Svendborg Kommune på grundlag af miljørapport i februar 2024 vedtog lokalplan meddelte kommunen den 8. marts 2024 VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 til vindmøllepark med tre knap 150 meter høje vindmøller øst for Broholm. Både bonuslokalplan og VVM-tilladelsen blev påklaget af omboende, der bl.a. gjorde gældende, at vurderingen af vindmøllernes påvirkning af bl.a. flagermus og rød glente var utilstrækkelig og flere bilag IV-arter ikke var belyst i miljøvurderingen samt at projektet krævede dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 16 og § 3 samt vandløbslovens § 6, som endnu ikke forelå, hvorfor der ikke kunne meddeles VVM-tilladelse. Miljø- og Fødevareklagenævnet afviste i afgørelse af 5. juli 2024 at tillægge klagen opsættende virkning. Planklagenævnet afviste i september (**MRF 2024.217 Pkn**) at give medhold i klagen over plangrundlaget, idet nævnet bl.a. anførte, at vilkår i VVM-tilladelsen efter miljøvurderingslovens § 25 om driftsstop ved lave vindhastigheder reducerede risikoen for drab i et omfang, der opfylder kravene i § 17, stk. 3, i bekendtgørelse 773/2024 om VE-tilladelsesprocessen. Miljø- og Fødevareklagenævnet (formanden) lagde indledningsvis til grund, at en VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 skal omfatte den begrundede konklusion for at tillade projektet og indeholde alle de miljømæssige betingelser, der er knyttet til afgørelsen, en beskrivelse af alle projektets særkender og de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere

væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, som bygherren skal gennemføre, og eventuelle overvågningsforanstaltninger. I forhold til påvirkning af fugle og bilag IV-arter, fandt nævnet at kommunens miljøvurdering opfyldte miljøvurderingslovens krav. I forhold til klagerens indsigelser om, at VVM-tilladelsen var meddelt uden at der var meddelt de fornødne dispensationer fra naturbeskyttelseslovens § 3 og museumsloven samt tilladelser efter vandløbsloven, bemærkede nævnet: ”Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår vurderingen af projektets påvirkning af natur, herunder § 3-beskyttet natur. [...] Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at det er beskrevet i § 25-tilladelsen, at udvidelse og forstærkning af overkørslen over Tange Å kræver dispensation fra museumslovens § 29 a, naturbeskyttelseslovens § 3 samt tilladelse efter vandløbsloven. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at der efter miljøvurderingslovens regler ikke er noget til hinder for, at myndigheden meddeler § 25-tilladelse til et projekt, selvom projektet helt eller delvist forudsætter yderligere tilladelser eller dispensationer efter anden lovgivning”. Da nævnet ikke fandt grundlag for at give klagerne medhold i de øvrige indsigelser, stadfæstede nævnet kommunens VVM-tilladelse.

Kommentar: Afgørelsen giver anledning til en principiel kommentar vedrørende nævnets bemærkning om, at der kan meddeles VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, selv om projektet kræver yderligere dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 og tilladelse efter vandløbsloven. Som det fremgår, begrundede nævnet dette med, at projektets påvirkning af naturbeskyttelseslovens § 3 var belyst i miljøkonsekvensrapporten, men nævnet undlod at forholde sig til, at det af EU-Domstolens dom i bl.a. sag C-290/03, *Barker*, fremgår, at hvis et projekt kræver tilladelse efter flere love, skal der i VVM-tilladelsen, som giver bygherren et retskrav på at gennemføre projektet, være taget stilling til alle væsentlige miljøvirkninger, hvilket ligeledes er lagt til grund i sag C-535/18, *Land*

Nordrhein-Westfalen (MRF 2020.5) og senest fastslået i sag C-166/22, Hellfire (MRF 2023.101) mht. fravigelse af beskyttelsen for bilag IV-arter. Medmindre det kan antages, at en dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 ikke udgør en væsentlig miljøvirkning, hvilket er vanskeligt i lyset af klagenævnets meget strenge praksis vedrørende § 3, taler dette således for, at dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 og andre lignende forbud skal være meddelt senest samtidigt med VVM-tilladelsen. Mens den omstændighed, at påvirkning af § 3 beskyttet natur er belyst i miljøvurderingen må anses for tilstrækkelig til at vedtage plangrundlaget for projektet, forholder det sig anderledes med VVM-tilladelsen, der til forskel fra plangrundlaget giver bygherren et retskrav på at gennemføre projektet.

Stadfæstelse af § 25-tilladelse til opstilling af tre vindmøller øst for Broholm i Svendborg Kommune

Sag: 24/04218, 24/04223, 24/04256, 24/04929, 24/05066

Dato: 23. oktober 2024

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 25, jf. § 49, stk. 1.^[1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Svendborg Kommunes afgørelse af 8. marts 2024 om § 25-tilladelse til etablering af tre vindmøller øst for Broholm på matr. nr. [matrikel nummer1] og matr. nr. [matrikel nummer2], Gudme i Svendborg Kommune.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet^[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 6.^[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Indhold

1. Klagerne til Miljø- og Fødevareklagenævnet 3

2. Sagens oplysninger 4

2.1 Projektet 4

2.2 Området 4

2.3 Planforhold. 4

2.4 Den påklagede afgørelse. 5

2.5 Miljøkonsekvensrapporten. 11

2.5.1 Fugle. 11

2.5.2 Bilag IV-arter 12

2.5.3 Natur 14

2.5.4 Støj 15

2.5.5 Landskabelig påvirkning. 17

2.5.6 Geologi og grundvandsinteresser 18

2.5.7 Alternativer 19

2.6 Klagernes indhold. 19

2.6.1 Høring. 19

2.6.2 Fugle. 20

2.6.3 Bilag IV-arter 21

2.6.4 Natur 22

2.6.5 Støj 22

2.6.6 Visuel påvirkning. 23

2.6.7 Grundvand. 23

2.6.8 Alternativer 23

2.6.9 Forholdet til plangrundlaget 24

[2.7 Svendborg Kommunes bemærkninger til klagerne. 24](#)

[2.8 Nye oplysninger under sagens behandling. 27](#)

[3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 27](#)

[3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse. 27](#)

[3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger 28](#)

[3.2.1 Den retlige ramme. 28](#)

[3.2.2 Ad 1\) Høringsproces. 30](#)

[3.2.3 Ad 2\) Fugle. 31](#)

[3.2.4 Ad 3\) Bilag IV-arter 34](#)

[3.2.5 Ad 4\) Natur i øvrigt 40](#)

[3.2.6 Ad 5\) Støj 41](#)

[3.2.7 Ad 6\) Visuelle påvirkninger 42](#)

[3.2.8 Ad 7\) Grundvand. 44](#)

[3.2.9 Ad 8\) Alternativer 45](#)

[3.2.10 Ad 9\) Forholdet til plangrundlaget 46](#)

[3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse. 47](#)

1. Klagerne til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 4. april 2024 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af tre omboende (klager 1, klager 2 og klager 3), en gruppe af omboende (klager 4) og Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdeling Svendborg (klager 5).

Klagerne har navnlig anført, at

- Svendborg Kommune har inddraget oplysninger om fugle, som ikke har været i offentlig høring,
- vurderingerne af fugle ikke er baseret på konkret viden,
- undersøgelserne af rød glente er utilstrækkelig,
- undersøgelserne af flagermus er utilstrækkelig,
- miljøkonsekvensrapporten ikke forholder sig til, at der er fjernet et yngle- og rasteområde for flagermus,
- odder ikke er behandlet i miljøkonsekvensrapporten,
- der er skrubtudser, frøer og firben i projektområdet,
- vurderingen af Tange Å er udarbejdet ud fra oplysninger modtaget på mail,
- kommunen ikke har sikret, at støjkraevne kan overholdes,
- lavfrekvent støj ikke er belyst tilstrækkeligt,
- vindmøllerne vil være markante og dominerende i landskabet,
- vindmøllerne skal placeres inden for indvindingsoplandet for Lundborg Vandværk,
- væsentlige alternativer ikke er undersøgt,
- projektet er i strid med kommuneplanen,
- projektet ikke overholder skovbyggelinjen, naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven, museumsloven og kystnærhedszonen, og
- kommunen ikke har tænkt sig at håndhæve vilkåret om driftsstop.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.6. På baggrund af de fremsendte klageskrivelseres væsentlige omfang er de ikke gengivet i deres fulde længde i afgørelsen. Klagerne er indgået i nævnets behandling af sagen i deres helhed.

Klager 1 har desuden anmodet om at klagen tillægges opsættende virkning. Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 5. juli 2024 meddelt afslag på at tillægge klagerne opsættende virkning.

Klager 3 har derudover indgivet en klage over Svendborg Kommunes afgørelse om dispensation til etablering af vindmøller inden for skovbyggelinjen.^[4] Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 27. august 2024 afvist at behandle klagen.

Klager 1, 2 og 3 har derudover klaget til Planklagenævnet over Svendborg Kommunes endelige vedtagelse af lokalplan nr. 658 med tilhørende miljørapport.^[5] Planklagenævnet har den 26. september 2024 ikke givet medhold i klagerne.

2. Sagens oplysninger

2.1 Projektet

Projektet omfatter opstilling af tre vindmøller med en totalhøjde på 149,9 m øst for Broholm med tilhørende adgangsveje og teknikbygninger. Vindmøllerne skal opstilles på en lige linje med en afstand på ca. 380 m.

Projektet tager udgangspunkt i, at der opstilles en mølletype fra Vestas med en navhøjde på 82 m over terræn eller en mølletype fra Siemens med en navhøjde på 84 m over terræn. Derudover har begge vindmølletyper en rotordiameter på 132 m.

2.2 Området

Ca. 80 m vest for projektområdet løber Tange Å, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.^[6] I nærheden af projektområdet er der desuden registreret mindre § 3-vandhuller samt et beskyttet engareal umiddelbart nord for projektområdet.

Projektområdet ligger desuden inden for kystnærhedszonen, ca. 2,6 km fra kysten.

Derudover ligger projektområdet inden for et område med drikkevandsinteresser (OD) samt inden for indvindingsoplandet for Lundeborg Vandværk.

2.3 Planforhold

Svendborg Kommune har den 8. marts 2024 endeligt vedtaget lokalplan nr. 658 og kommuneplantillæg 2021.01, vindmøller øst for Broholm, som danner den planmæssige ramme for vindmøllerne.

Kommuneplantillægget og lokalplanen muliggør opstilling af tre vindmøller med tilhørende adgangsveje og tekniske anlæg.

Det fremgår af kommuneplantillægget, at planområdet er placeret inden for et landskab, hvor der skal ske tilpasning, idet landskabet betegnes som karakteristisk, men uden særlige visuelle oplevelsesmuligheder.

Kommuneplanens retningslinjer foreskriver, at det ved større tekniske anlæg, som f.eks. vindmøller, skal dokumenteres, at den visuelle indvirkning er tilpasset områdets særlige karaktergivende landskabselementer.

Videre fremgår det, at det ikke er muligt at undgå, at vindmøllerne er synlige fra punkter i landskabet, hvorfra der er udsyn. Det fremgår, at der i miljøkonsekvensrapporten er en række visualiseringer, som viser, at bevoksningen i landskabet ofte helt eller delvist vil kunne afskærme udsynet til vindmøllerne. På baggrund af miljøkonsekvensrapporten er det Svendborg Kommunes vurdering, at vindmøllerne er tilpasset landskabet ved deres placering og indbyrdes afstand.

Af den sammenfattende redegørelse fremgår det, at det ansøgte projekt indebærer, at bygherre ikke skal fjerne omkringliggende skovbevoksning, levende hegn eller bebyggelse, som kan udgøre yngle- og rasteområder for flagermus. Hertil fremgår det, at ansøger har bekræftet, at det hegn, der blev fjernet i 2020, ikke er en del af det anmeldte projekt, og at der på daværende tidspunkt alene var tale om almindelig vedligehold/udtynding af hegnet.

2.4 Den påklagede afgørelse

Svendborg Kommune har den 8. marts 2024 truffet afgørelse om § 25-tilladelse til opstilling af tre vindmøller øst for Broholm på matr. nr. [matrikel nummer1] og matr. nr. [matrikel nummer2]., Gudme i Svendborg Kommune.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at tilladelsen er meddelt på baggrund af projektansøgningen, miljøkonsekvensrapporten, indkomne høringssvar i de to offentlige høringer samt Svendborg Kommunes begrundede konklusioner, som fremgår af tilladelsen.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at Svendborg Kommune i perioden fra den 11. april 2019 til den 12. maj 2019 har gennemført høring af offentligheden og berørte myndigheder med hensyn til afgrænsningen af miljøkonsekvensrapporten for et projekt om opstilling af tre vindmøller på knap 150 m. De indkomne bemærkninger har dannet baggrund for kommunens afgrænsning af miljøvurderingen.

Videre fremgår det, at miljøkonsekvensrapporten har været i offentlig høring i perioden maj 2020 til august 2020. I høringsperioden indkom der nye

oplysninger, der medførte behov for uddybning af konkrete emner i miljøvurderingen. Svendborg Kommune gennemførte derfor en fornyet høring af berørte myndigheder og offentligheden over udkast til § 25-tilladelsen og miljøkonsekvensrapporten fra den 7. juni 2023 til den 21. september 2023. Høringen blev gennemført samtidig med høringen af forslag til kommuneplantillæg nr. 2021.01 og forslag til lokalplan nr. 658. Det samlede materiale blev offentliggjort på kommunens hjemmeside.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at Svendborg Kommune i høringsperioden modtog i alt 41 høringssvar, hvoraf et omhandlede, at kommunen ikke kunne anvende de konkrete data fra DOF-basen til at vurdere udviklingen i bestanden af fugle, da der alene var tale om tilfældige observationer/registreringer. Det fremgår, at ansøger på den baggrund fremlagde supplerende oplysninger om bestandsudviklingen for de fuglearter, der er relevante for projektområdet, herunder data fra DOF's punkttællingsprogram.^[7] Ansøger udarbejdede i den forbindelse et rettelsesark til miljøkonsekvensrapportens kapitel 5 med de supplerende oplysninger og det ikke-tekniske resumé.

Hertil fremgår det, at det er Svendborg Kommunes vurdering, at de supplerende oplysninger ikke ændrer projektet, de fremlagte konklusioner eller behovet for afværgeforanstaltninger. Derudover fremgår det, at oplysningerne ikke ændrer på miljøvurderingens begrundelse om, at de relevante fuglearter ikke vil blive påvirket væsentligt af projektet. Den væsentligste begrundelse for den faglige vurdering af de fuglearter, som området kan være relevant for, er, at de pågældende arter alene lejlighedsvist anvender projektområdet. De nye data viser for visse fuglearter faldende tendenser i bestande på landsplan, og ikke stabile bestande eller bestande i fremgang, som tidligere lagt til grund. De nye oplysninger er derved ikke en afgørende faktor for den faglige konklusion. På baggrund af de supplerende oplysninger er det kommunens vurdering, at der ikke skal gennemføres en ny offentlig høring.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at projektområdet kan være relevant for syv arter af rovfugle, der er optaget på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, herunder blå kærhøg, havørn, hvepsevåge, rød glente, rørhøg, spurvehøg og vandrefalk. Derudover er der registreret musvåge og tårnfalk, som ikke er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivet eller den danske rødliste. Videre fremgår det, at projektområdet kan være relevant for digesvale, gravand, hættemåge, mursejler, sanglærke, stær og vibe, som ligeledes er oplistet på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I eller den danske rødliste.

Videre fremgår det, at det med udgangspunkt i registreringer i DOF-basen er vurderet i miljøkonsekvensrapporten, at de relevante fuglearter kun anvender projektområdet som et lejlighedsvist fourageringssted. Det er desuden vurderet, at rød glente yngler, og at tårnfalk og musvåge kan have ynglet, i skovene omkring Broholm.

I forhold til rød glente fremgår det videre, at arten har ynglet i Tange Skov ca. 540 m fra nærmeste planlagte vindmølle. I foråret og sommeren 2022 blev der gennemført en undersøgelse af de ynglende røde glenters flyvemønstre i og omkring projektområdet. I den forbindelse blev der observeret i 54 timer over ni dage, hvor individer af rød glente passerede i rotorhøjde for de planlagte vindmøller 14 gange. På baggrund af observationerne blev kollisionsrisikoen beregnet til 0,225-0,3 pr. år for de tre vindmøller tilsammen. Det er Svendborg Kommunes vurdering, at den beregnede kollisionsrisiko ikke vil påvirke den samlede bestand af rød glente, idet både den fynske og danske bestand af rød glente er i fremgang.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at det er Svendborg Kommunes vurdering, at der er egnede alternative fouragerings-, yngle- og rasteområder i nærområdet, og at vindmøllernes forstyrrelseseffekt og fortrængning ved etablering og drift derfor vil være uden betydning for de registrerede fuglearter. Derudover vil vindmøllerne ikke udgøre en barriereeffekt for fuglenes træk- og spredningsmuligheder, ligesom det direkte habitattab er begrænset.

Af § 25-tilladelsen fremgår det endvidere, at det ifølge miljøportalens registreringer er relevant at vurdere, om vindmølleprojektet påvirker bilag IV-arterne flagermus, odder, hasselmus, markfirben, stor vandsalamander, klokkefrø, spidssnudet frø, springfrø, strandtudse og grønbroget tudse.

I forhold til flagermus fremgår det, at der i forbindelse med flagermusundersøgelserne i 2019 og 2021 blev registreret ni arter af flagermus i projektområdet, hvoraf dværgflagermus var den mest dominerende. Herudover blev der registreret brunflagermus, vandflagermus, troldflagermus, langøret flagermus, sydflagermus, frynseflagermus, skimmelflagermus og enkelte individer af stor museøre. Det fremgår, at skovkanter, remiser og levende hegn er vigtige naturtyper i projektområdet, og at kun en mindre del af flagermusene er observeret på markerne, hvor vindmøllerne skal stå. Det er Svendborg Kommunes vurdering, at dværgflagermus, brunflagermus og vandflagermus har yngle- og rasteområder i nærheden af projektområdet. Disse vil dog ikke blive berørt af anlægsarbejderne, da bygherre ikke skal fjerne skovbevoksning,

levende hegn eller bebyggelse i forbindelse med projektet. Videre fremgår det, at aktiviteterne i anlægsfasen primært foregår i dagtimerne, hvor flagermus ikke er aktive. På den baggrund er det kommunens vurdering, at anlægsfasen ikke vil påvirke flagermus.

Herudover fremgår det af § 25-tilladelsen, at der ikke vil forekomme direkte habitattab for flagermus, da vindmøllerne placeres på dyrkede marker. Derudover vil omkringliggende bevoksninger ikke vil blive berørt, ligesom der ikke skal nedrives bygninger. Vindmøllerne vil desuden ikke udgøre en barriereeffekt, da flagermusene ikke skal flyve en væsentlig længere vej for at komme uden om vindmøllerne, ligesom der ikke er indikationer på, at der er trækruter i området omkring Broholm.

Det fremgår videre, at vindmøllerne er planlagt relativt tæt på læhegn, remise og skov, som flagermus kan benytte til fouragering eller ledelinjer. Ud fra et forsigtighedsprincip skal der derfor gennemføres et vindmøllestop for flagermus på alle tre vindmøller. Møllerne stoppes derfor fra solnedgang til solopgang ved lave vindhastigheder (under 5-6 m/s i nacellehøjde) i perioden fra den 15. juli til den 15. oktober. Hertil fremgår det, at vindmøllestoppet sikrer, at der ikke sker forsætlige drab af flagermus, og at de lokale bestande kan opretholdes som hidtil. Det er samlet Svendborg Kommunes vurdering, at yngle- og rasteområder for flagermus ikke beskadiges eller ødelægges, og at områdets økologiske funktionalitet for arter af flagermus opretholdes. Af § 25-tilladelsens vilkår fremgår følgende:

"13. Der skal gennemføres et vindmøllestop for flagermus på de tre vindmøller ved lave vindhastigheder under 5-6 m/s målt i møllehusets højde og fra solnedgang til solopgang i perioden fra d. 15. juli til 15. oktober."

Af § 25-tilladelsen fremgår det, at der ikke er registreret odder i projektområdet, og at de nærmeste observationer af arten er ved Svendborg og Nyborg. Det er Svendborg Kommunes vurdering, at odderen ikke optræder regelmæssigt i projektområdet, men alene i og omkring Tange Å. Projektet indebærer ikke væsentlige påvirkninger af vandløbet og dets bredder. Det fremgår, at anlægsarbejderne foregår i dagtimerne. Odderen er nataktiv, og den vil derfor ikke blive påvirket af anlægsarbejdet. Samlet er det kommunens vurdering, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge potentielle yngle- og rasteområder for odder, og at områdets økologiske funktionalitet for arten opretholdes.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at markfirben er registreret mindst 6 km fra projektområdet, og at det er Svendborg Kommunes vurdering, at der ikke er egnede levesteder for arten i projektområdet. Projektet vil derfor ikke beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for markfirben.

Endvidere fremgår det, at der er registreret seks paddearter på Fyn. Svendborg Kommune har derfor vurderet, hvorvidt arterne grønbroget tudse, klokkefrø, løgfrø, løvfrø, springfrø, strandtudse og stor vandsalamander forekommer i eller omkring projektområdet. Det fremgår, at opsætning og drift af vindmøllerne, etablering af kranpladser og tilkørselsveje mv. ikke vil berøre vådområder, herunder vandløb, søer og vandhuller, såvel som overvintringshabitater, herunder dødt ved i skovbunden eller stenbunker. Den eneste undtagelse er udvidelsen af overkørslen af vandløbet, men påvirkningen vil være begrænset og kortvarig. Ændringen og udvidelsen vil derfor ikke medføre en påvirkning på bestande af padder. Det er på den baggrund kommunens vurdering, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for padder, ligesom den økologiske funktionalitet for paddearterne kan opretholdes.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at fundamenterne til vindmøllerne, kranpladserne, teknik- og kabelskure samt adgangsveje ligger uden for arealer med beskyttet natur. Den eksisterende grusvej nord for vindmøllerne, der skal anvendes som adgangsvej til den nordligste mølle, krydser Tange Å. Overkørslen skal udvides og forstærkes, hvilket kræver dispensation fra naturbeskyttelsesloven og tilladelse efter vandløbsloven.

Det fremgår desuden, at der skal bortledes oppumpet grundvand i forbindelse med udgravningen til fundamenterne. Det oppumpede vand skal udsprede og nedsives på omkringliggende marker, hvor der er mindst 40 m til omkringliggende vandhuller og engarealet mod nord, ligesom der er ca. 100 m til Tange Å. På den baggrund er følgende vilkår fastsat i § 25-tilladelsen:

"1. Ved midlertidig grundvandssænkning i forbindelse med støbning af vindmøllefundamenter skal oppumpet vand bortledes til nedsivning på det omkringliggende areal. Det skal sikres, at det oppumpede vand ikke udledes direkte til beskyttede eller værdifulde naturområder, vandløb og lavbundslande."

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at støjbidraget fra den eksisterende vindmølle ved Oure indgår i støjberegningerne for projektet. Støjbelastningen ved Broholm sammen med den eksisterende vindmølle ligger ved de nærmeste naboer henholdsvis 0,5 dB(A) og 2,2 dB(A) under grænseværdierne ved vindhastigheder

på 6 m/s og 8 m/s. Det fremgår desuden, at usikkerheden ved beregningsresultaterne er større end resultaternes margin til grænseværdierne. Støjberegningerne er foretaget ud fra to scenarier, hvor scenarie 1 tager udgangspunkt i, at den nærmeste vindmølle ved Oure fortsat er i drift. I denne situation er der behov for støjreduceret drift, og Svendborg Kommune har derfor stillet vilkår om, at vindmøllerne skal køre i støjreduceret drift. Hvis en støjdokumentation fastlægger, at der ikke er behov for støjreduktion, kan kravet bortfalde efter accept fra kommunen. Følgende vilkår er fastsat i § 25-tilladelsen om støj:

"9. I scenarie 1 skal vindmøllernes drift reduceres sådan, at vindmøllebekendtgørelsens støjgrænser overholdes. Kan støjreduktionen ikke gennemføres, skal driften af vindmøllerne indstilles.

10. Hvis en støjdokumentation efter vindmøllebekendtgørelsens regler viser, at driften af møllerne kan overholde støjgrænserne uden støjreduktion – vil denne tilladelses krav om støjreduceret drift bortfalde. Dette kan kun ske ved Svendborg Kommunes forudgående accept.

11. Ejeren af vindmøllerne skal for egen regning lade udføre støjmålinger, når vindmøllerne sættes i drift og ved efterfølgende ændringer af vindmøllernes drift, som efter Svendborg Kommunes vurdering vil øge støjbelastningen – herunder, når driften ændres fra scenarie 1 til scenarie 2 jf. den miljøtekniske vurdering.

[...]"

Herudover fremgår det af § 25-tilladelsen, at landskabet omkring projektområdet er varieret med et let bølget terræn, der veksler mellem områder med begrænset udsyn og et langt kig over landskabet. Derudover indeholder landskabet mange levende hegn, beplantning omkring bebyggelse og mindre skove. De planlagte vindmøller vil på grund af deres højde være synlige i landskabet, særligt fra punkter hvor der er direkte udsyn, men ofte vil kun dele af møllerne være synlige på grund af det omkringliggende terræn og beplantning.

Det fremgår, at møllerne flere steder i nærzonen kan blive oplevet som markante, og at de er væsentlig større end de fleste andre landskabselementer. Flere steder i området vil eksisterende beplantning og skovbevoksning dog reducere udsynet til vindmøllerne. I mellemzonen vil møllerne generelt være mindre dominerende end i nærzonen, men de kan dog i enkelte punkter fremstå markante. Der vil i højere grad være tale om en skalamæssig balance mellem

møllerne og de øvrige landskabselementer. I fjernzonen er møllerne synlige over vandoverflader samt fra højtliggende eller åbne arealer uden beplantning.

Yderligere fremgår det, at vindmøllerne skal placeres inden for kystnærhedszonen, men i forholdsvis stor afstand fra kysten, hvilket reducerer den visuelle påvirkning. På grund af møllernes placering i forhold til kysten vil den visuelle oplevelse langs kysten ikke blive påvirket. Herudover fremgår det, at forstyrrelsen i landskabet bliver reduceret ved vindmøllernes langsomme rotorhastighed sammenlignet med ældre og mindre vindmøller, ligesom placeringen og opstillingen af møllerne betyder, at møllerækken fremstår harmonisk.

I forhold til den visuelle påvirkning ved omkringliggende boliger fremgår det, at påvirkningen er markant for enkelte af de nærmeste boliger, der ligger inden for 900 m fra møllerne, og hvor der er åbne arealer mellem boligerne og møllerne. Ved størstedelen af de omkringliggende boliger vil udsynet til møllerne dog mere eller mindre være afskærmet af bebyggelse og beplantning. Det er Svendborg Kommunes vurdering, at den visuelle påvirkning af omkringboende er moderat.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at vindmøllerne skal opstilles inden for indvindingsoplandet for Lundeborg Vandværk, ligesom det er inden for et område med drikkevandsinteresser. Vandværket og de tilhørende drikkevandsboringer ligger mere end 2 km øst for projektområdet. Derudover er der ingen øvrige vandforsyningsanlæg eller vandboringer i nærheden af projektområdet, som vil kunne blive påvirket af etableringen af vindmøllerne.

Videre er der i § 25-tilladelsen henvist til, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der anvendes olie, fedt, smørmidler, rengøringsmidler og forskellige kemikalier i forbindelse med møllernes drift. Ved uheld er der en risiko for, at en del af oliemængden kan havne på jorden, men risikoen herfor er minimal. Hertil kommer, at uheld vil blive opdaget hurtigt, da vindmøllerne er automatisk overvåget med elektroniske niveaufølere og alarmering. Derudover fremgår det, at et eventuelt oliespild vil blive opsamlet i nacellen eller ledt ned i tårnet og opsamlet i bunden. I forhold til jord, grundvand og drikkevandsinteresser er der i § 25-tilladelsen fastsat vilkår om, at der skal udarbejdes en beredskabsplan for håndtering af eventuelt oliespild fra vindmøllerne. Endvidere er der fastsat vilkår om, at møllerne skal være indrettet med elektronisk niveauovervågning, alarmering og automatisk stop af vindmøllen ved spild af olie eller lign.

2.5 Miljøkonsekvensrapporten

2.5.1 Fugle

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 5.2, at der inden for ca. 5 km fra projektområdet er observeret 158 fuglearter de seneste 10 år, hvoraf 65 af arterne er optaget på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I eller den danske rødliste. Af figur 5.3 i miljøkonsekvensrapportens rettelsesark er en gennemgang af disse arter, hvor der dog er udeladt flere arter af havfugle, vandfugle, terner og vadefugle, da projektområdet ikke er relevant for disse. Heraf fremgår det bl.a., at tranen er registreret tre gange de seneste 10 år, og at projektområdet ikke er relevant for arten.

Det fremgår derudover af miljøkonsekvensrapporten, at projektområdet potentielt kan være relevant for syv arter af rovfugle, herunder blå kærhøg, havørn, hvepsevåge, rød glente, rørhøg, spurvehøg og vandrefalk, samt digesvale, gravand, hættemåge, mursejler, sanglærke, stær og vibe. Hertil fremgår det, at der i forbindelse med feltundersøgelserne af flagermus blev registreret musvåge, tårnfalk, rød glente, lærkefalk, natugle, grønspætte og isfugl i nærheden af projektområdet. Det fremgår, at projektområdet ikke er relevant for lærkefalk, grønspætte og isfugl. Lærkefalk er især tilknyttet ældre, åbne skove med græssede enge og vådområder eller andre åbne, insektrige biotoper i nærheden. Grønspætter foretrækker blandet skov med åbne græsbevoksede lysninger, men kan også bosætte sig i ren løvskov eller sjældent granskov, hvor isfuglen yngler ved søer og vandløb omkranset af krat eller skov. Disse naturtyper findes ikke i projektområdet.

Særligt i forhold til rovfugle fremgår det, at der i 2021 blev gennemført en målrettet eftersøgning efter ynglende rød glente i og omkring projektområdet, hvilket bekræftede, at der yngler rød glente i Tange Skov ca. 540 m fra nærmeste vindmølle. Der blev ikke fundet sikker yngel af andre rovfugle, men der yngler mindst et par musvåger inden for undersøgelsesområdet omkring projektområdet. I 2022 blev der gennemført en undersøgelse af røde glenters flyvemønstre i og omkring projektområdet. Her blev der observeret i 54 timer over ni dage, hvor glenterne 14 gange passerede i rotorhøjde.

Om kollision fremgår det af rettelsesarket til miljøkonsekvensrapporten, at ingen af de arter, som projektet er relevant for, er registreret i større antal, og at arterne derfor fortrinsvis anvender projektområdet som lejlighedsvist

fourageringssted. Arterne vil derfor kun have en lille risiko for kollision med vindmøllerne. Videre fremgår det, at det ikke kan udelukkes, at de planlagte vindmøller kan medføre enkelte drab af fugle, men det vil være uden betydning for de nationale bestande af de relevante arter. For at vurdere risikoen for røde glenter har Aarhus Universitet på baggrund af observationerne i 2022 beregnet kollisionsrisikoen. Under antagelse af en undvigerate på 99%, vil der være 0,29 kollisioner pr. år for de tre vindmøller, hvis bygherre opstiller tre Vestas V136, hvor der vil være 0,3 kollisioner pr. år ved Siemens Gamesa SG5. Det betyder, at en rød glente hvert 3. år kan kollidere med vindmøllerne, hvilket er uden betydning for den danske såvel som den fynske bestand af røde glenter.

Om forstyrrelse og fortrængning fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at der ifølge DOF-basen ikke er tale om vigtige fouragerings-, yngle- og rasteområder for rød glente eller andre fuglearter ved Broholm. Rød glente er meget sårbar for forstyrrelser inden for 200 m fra reden, men alle aktiviteter i forbindelse med projektet foregår i en større afstand til den nærliggende rede. Forstyrrelsen i anlægsfasen vil ikke påvirke bestande af beskyttede fuglearter, da forstyrrelsen er midlertidig og har et begrænset omfang. Hertil fremgår det af rettelsesarket til miljøkonsekvensrapporten, at forstyrrelse i driftsfasen ikke vil påvirke de fuglearter, som projektområdet er relevant for, på bestandsniveau. Ingen af arterne er registreret i større antal, og de pågældende arter anvender fortrinsvis projektområdet som lejlighedsvist fourageringssted. Rød glente, musvåge og tårnfalk, som yngler eller har ynglet i de omkringliggende skove, har desuden stabil eller stigende bestandsudvikling på landsplan bortset fra vinterbestand af tårnfalk, der har en faldende tendens.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er konstateret effekter på fugle på bestandsniveau som følge af barriereeffekt. Barriereeffekten vil derfor ikke påvirke de relevante fuglearter i projektområdet på bestandsniveau. Derudover fremgår det, at direkte habitattab vil være begrænset grundet projektområdets begrænsede størrelse.

2.5.2 Bilag IV-arter

Flagermus

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 5.3, at der er gennemført undersøgelser af flagermus i 2019 og 2021, hvilket er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens bilag 8 og 9. Undersøgelserne er dels foretaget med

håndholdt lytteudstyr, dels stationære flagermusdetektorer. Undersøgelserne dækker yngleperioden om sommeren samt sensommeren, hvor ungerne er flyvefærdige. Det fremgår, at undersøgelserne er gennemført efter gældende retningslinjer i forvaltningsplanen for flagermusundersøgelser.

Det fremgår af flagermusundersøgelsen fra 2019, at der blev placeret otte flagermusdetektorer i nærområdet fordelt på så forskellige naturtyper som muligt. Undersøgelserne blev gennemført i sommerperioden den 16. juli 2019 til den 17. juli 2019 og den 3. august 2019 til den 4. august 2019. I sensommeren/efteråret blev undersøgelserne gennemført den 2. september 2019 til den 3. september 2019 og den 18. september 2019 til den 19. september 2019. Ved alle undersøgelserne var der desuden en gennemgang med håndholdt udstyr. Der blev registreret i alt ni arter af flagermus. Ved undersøgelserne var dværgflagermus den mest dominerende med ca. 86 % af registreringerne, dernæst brunflagermus med ca. 9 % og vandflagermus med ca. 1,3 % af registreringerne.

Det fremgår af flagermusundersøgelsen fra 2021, at disse er udført med fem flagermusdetektorer placeret på udvalgte placeringer. Undersøgelserne blev gennemført i sommer-/yngeperioden den 19. juli 2021 til den 20. juli 2021 og den 2. august 2021 til den 3. august 2021. I efteråret/spredningsperioden blev undersøgelserne gennemført den 24. august 2021 til den 25. august 2021 og den 14. september 2021 til den 15. september 2021. Ved undersøgelserne var dværgflagermus dominerende med ca. 86 % af registreringerne, dernæst brunflagermus med ca. 8 % og vandflagermus med ca. 1,6 % af registreringerne. Formålet med undersøgelsen er at finde ud af, om resultaterne fra den mere omfattende flagermusundersøgelse fra 2019 kan bekræftes.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en lille del af flagermusene, dvs. 3,8 % om sommeren og 2,4 % i efteråret, i 2019 blev observeret på de åbne marker, hvor vindmøllerne skal placeres, men at de vigtigste naturtyper for flagermusene er skovkanter, remiser og levende hegn. I 2021 blev der observeret 19 % om sommeren og 16 % i efteråret, hvorfor aktiviteten på markerne var større end i 2019.

I forhold til påvirkningen af flagermus fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at der i driftsfasen kan være en lille statistisk risiko for, at flagermus kolliderer med vindmøllernes roterende vinger. Hertil fremgår det, at kollisionsrisikoen er størst i sensommeren og det tidlige forår, hvor mere end 90 % af kollisionerne med vindmøller sker. I lunt og stille vejr, hvor insekterne er mest aktive, bliver

insekter tiltrukket af møllerne, hvilket tiltrækker flagermus omkring møllerne. Risikoen for kollision øges yderligere, når der er levende hegn eller skov nærmere end 100-200 m fra møllerne. Skovkanter og levende hegn fungerer generelt som ledelinjer i landskabet og kan derfor desuden føre til, at flagermus føres hen til vindmøllerne, hvilket øger sandsynligheden for, at flagermusene tiltrækkes af insektforekomster omkring vindmøllerne. Det fremgår, at sandsynligheden for, at de levende hegn i nærheden af vindmøllerne vil lede flagermusene hen til vindmøllerne, er lille.

Det fremgår yderligere af miljøkonsekvensrapporten, at der dog er fundet en del aktivitet af flagermus ved de to sydligste mølleplaceringer, der er planlagt relativt tæt på levende hegn, remise og skov. Forekomsten af flagermus ved den nordligste vindmølle er lav, men her var næsten alle lydoptagelser af frynseflagermus. Ud fra et forsigtighedsprincip anbefales det derfor, at alle tre vindmøller omfattes af et vindmøllestop for flagermus. Det vil sige, at alle tre vindmøller skal stoppes fra solnedgang til solopgang ved lave vindhastigheder (under 5 m/s i nacellehøjde) i perioden 15. juli til 15. oktober. Dette stilles der krav om i § 25-tilladelsen.

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår det endvidere, at vindmøllerne ikke vil udgøre en barriere for flagermus. Barriereeffekten vil være størst, hvis vindmøllerne opstilles på en trækrute for flagermus. Der er ikke fundet indikationer på, at der skulle være sådanne trækruter ved projektområdet ved Broholm. I forhold til direkte habitattab fremgår det, at de dyrkede arealer og allerede eksisterende veje, der skal bruges til projektet, ikke er levesteder for flagermus. Derudover vil der ikke blive fjernet omkringliggende skovbevoksning, levende hegn eller bebyggelse, som potentielt kan udgøre yngle- og rastesteder for flagermus. Direkte habitattab vil derfor ikke påvirke flagermus i området, herunder dværgflagermus, brunflagermus og vandflagermus, som har yngle- og rasteområde i nærheden af projektområdet.

Af den samlede vurdering for flagermus fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at aktiviteterne i anlægsfasen ikke vil påvirke flagermus, da disse primært foregår i dagtimerne, hvor flagermus ikke er aktive. Derudover vil projektet ikke beskadige yngle- og rasteområder for flagermus, da der vil være vilkår om driftsstop i § 25-tilladelsen.

Øvrige bilag IV-arter

I forhold til påvirkningen af odder fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at odder ikke er registreret i projektområdet, og at de nærmeste registreringer er ved Svendborg og Nyborg. I forlængelse heraf fremgår det, at der skal udskiftes og nedlægges et nyt rør i forbindelse med udvidelse og forstærkning af vejoverkørsel ved Tange Å. Dette kan potentielt påvirke eventuelle lokale oddere, men påvirkningen vil være kortvarig (en dag). Hertil kommer, at trafik på overkørslen overvejende vil foregå i dagtimerne, hvor odderen er nataktiv. Odderen vil derfor ikke blive påvirket, og projektet vil ikke beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder.

Endvidere fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at markfirben forekommer, hvor der er solvendte skråninger, vejskråninger, grusgrave, overdrev eller heder. De relevante habitattyper ikke findes i projektområdet, og arten forekommer derfor ikke i området.

Herudover fremgår det, at paddearterne grønbroget tudse, klokkefrø, spidssnudet frø, springfrø, strandtudse og stor vandsalamander potentielt kan forekomme i projektområdet. Det fremgår, at sandsynligheden er lille, og at projektet ikke forårsager habitattab, hvorfor paddebestanden ikke vil blive påvirket.

2.5.3 Natur

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 5.4, at der i nærområdet ligger enkelte mindre § 3-vandhuller. Derudover er der umiddelbart nord for projektområdet et beskyttet engareal med tilknytning til Tange Å, som ligeledes er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 2.3, at den eksisterende overkørsel over Tange Å er en rørbro med en indvendig diameter på 80 cm med en længde på 5-6 m. Rørbroen er delvist nedgravet i vandløbsbunden, men dækker ikke hele vandløbets bredde. Vandløbet ligger i ca. 1,5 m dybde. Som en del af projektet skal rørbroen udskiftes med et nyt rør med en diameter, der er tilstrækkelig stor til at dække hele vandløbets naturlige bredde.

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 5.4 fremgår det, at fundamenterne til vindmøllerne, kranpladser og adgangsveje alle ligger uden for beskyttede naturtyper, ligesom de 1-2 teknik- og kabelskure ligeledes er placeret uden for beskyttede arealer. Der er dog behov for at udvide og forstærke den

eksisterende overkørsel ved Tange Å, hvilket betyder, at de gamle rør skal fjernes, så disse kan erstattes af nye og bredere rør. Det fremgår, at det vil blive sikret, at udskiftningen af den eksisterende rørlægning ikke vil medføre forringelse i vandløbets tilstand.

Det fremgår yderligere, at der skal være en midlertidig grundvandssænkning i forbindelse med etableringen af fundamenterne til vindmøllerne. Vandet skal udsprede på markerne inden for ca. 20-40 m fra oppumpningsstedet i sikker afstand fra beskyttet natur. Det fremgår, at der i § 25-tilladelsen stilles vilkår om, at bygherre skal sikre, at det oppumpede vand ikke bliver udledt direkte til beskyttede naturområder, vandløb og lavbundsarealer.

Om påvirkning af øvrigt dyreliv fremgår det bl.a. af miljøkonsekvensrapporten, at der i området er observeret forventelige arter af pattedyr, herunder ræv, hare og rådyr. Pattedyr kan ikke forventes at tilvænne sig forstyrrelser, der er tidsmæssigt og geografisk uforudsigelige eller sjældne, hvorfor pattedyrene rimeligvis vil blive forstyrret i anlægsfasen. Det er vurderet, at forstyrrelserne i forbindelse med anlægsarbejdet kan sammenlignes med aktiviteter i forbindelse med markarbejde, og der vil ikke være en varig effekt, da dyrene kan vende tilbage, når der ikke er arbejde i området. Derimod er vindmøller i drift en forudsigelig påvirkning tidsmæssigt og geografisk, og dermed vil dyrene vænne sig til dem. Der er ikke videnskabelige beviser for, at pattedyr bliver forstyrret af vindmøller i driftsfasen. De få tilgængelige undersøgelser af vindmøllers påvirkning af pattedyr tyder på, at krondyr, rådyr, ræv og hare ikke påvirkes væsentligt af vindmøller i drift.

2.5.4 Støj

Det fremgår af afsnit 4.2 i miljøkonsekvensrapporten, at der er lavet støjberegninger af projektforslaget ud fra to scenarier. I det første scenarie skal vindmøllen ved Oure blive stående, og vindmøllerne ved Broholm støjdæmpes. Den eksisterende vindmølle indgår i beregningerne af samlet støj ved beboelserne i det åbne land omkring møllerne ved Broholm. I det andet scenarie er den ældre vindmølle ved Oure taget ned, så møllerne ved Broholm kan køre uden støjdæmpning. Ved disse beregninger indgår der ikke støj fra andre eksisterende vindmøller.

Endvidere fremgår det, at støjberegningerne er udført efter retningslinjerne i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller[8] med programmet WindPRO (Decibel).

Der er lavet støjberegninger for to forskellige vindmølletyper. Det fremgår af støjberegningerne, at vindmølletypen Vestas V136 har en navhøjde på 82 m, hvor Siemens Gamesa har en navhøjde på 84 m. Ved beregningerne er kildestøjen for de nye vindmøller fastsat af vindmølleproducenten ud fra støjmålinger på tilsvarende møller.

Idet scenarie 1 tager udgangspunkt i en dæmpning af kildestøjen er der for mølletypen Vestas V136 anvendt en kildestøj på 99,4 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s for to af vindmøllerne og en kildestøj på 103,2 dB(A) på den sidste. Derudover er der anvendt en kildestøj på 96,8 dB(A) for den ældre vindmølle. Ved en vindhastighed på 8 m/s er der anvendt en kildestøj på henholdsvis 99,5 dB(A) og 103,9 dB(A) for de nye vindmøller og 98,1 dB(A) for den ældre vindmølle.

Ved opstilling af Siemens Gamesa SG132 er der ved en vindhastighed på både 6 og 8 m/s anvendt en kildestøj på 99,4, 101,4 og 103,0 dB(A). Der er anvendt samme kildestøj for den ældre vindmølle som ved beregningerne for Vestas.

I scenarie 2 ved opstilling af Vestas V136 er der anvendt en kildestøj på 103,2 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s og 103,9 dB(A) ved 8 m/s. Ved opstilling af en Siemens Gamesa SG132 er der anvendt en kildestøj på 104,9 dB(A) ved 6 m/s og 106,2 dB(A) ved 8 m/s.

Af miljøkonsekvensrapportens figur 4.18 til 4.21 fremgår kort over udbredelsen af støj og lavfrekvent støj i scenarie 1 og 2 for begge mølletyper. Herudover fremgår en tabel over støj og lavfrekvent støj ved de nærmeste beboelser omkring projektområdet af figur 4.26 og 4.27.

Det fremgår, at ingen udendørs opholdsarealer ved beboelser i det åbne land omkring mølleområdet ved Broholm vil blive udsat for mere end henholdsvis 42 og 44 dB(A) ved vindhastigheder på 6 og 8 m/s. Derudover vil ingen afgrænsede landsbyer eller tilsvarende områder, som anvendes til eller er udlagt til støjfølsom anvendelse, blive udsat for mere end henholdsvis 37 og 39 dB(A) ved vindhastigheder på 6 og 8 m/s. I forlængelse heraf fremgår det, at lovkravene for støj dermed som udgangspunkt er overholdt.

Herudover fremgår det, at grænseværdien for lavfrekvent støj er fastsat som et indendørs niveau. Beregningen for lavfrekvent støj skal ifølge vejledningen til bekendtgørelsen om støj fra vindmøller gennemføres for punkter, der ligger højst 15 m fra beboelse i det åbne land, og i de mest støjbelastede punkter i

områder med støjfølsom anvendelse. Det fremgår, at Miljøstyrelsen i et høringsnotat til vejledningen har præciseret, at det efter styrelsens opfattelse er mest hensigtsmæssigt, hvis der anvendes samme beregningspunkter for den samlede støj og den lavfrekvente støj, så der kun skal foretages beregninger i ét punkt. Den indendørs lavfrekvente støj er derfor beregnet ud fra samme punkt, som er anvendt ved beregningen af støj ved udendørs opholdsarealer. I forlængelse heraf fremgår det, at dette medfører et øget beskyttelsesniveau for enkeltliggende boliger sammenlignet med beregning af lavfrekvent støj ved boligens facade. Ingen beboelser i det åbne land vil blive udsat for mere end 20 dB(A) lavfrekvent støj ved vindhastigheder på 6 og 8 m/s. Støjgrænsen vil ligeledes være overholdt indendørs i afgrænsede landsbyer eller tilsvarende områder, som anvendes til eller er udlagt til støjfølsom arealanvendelse.

2.5.5 Landskabelig påvirkning

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit [Adresse3], at landskabet er let bølget med mange levende hegn, beplantninger omkring bebyggelse samt større og mindre skove. I kombination med ådalene og områder med mere bakket terræn medfører det et varieret landskab, der veksler mellem områder med begrænset udsyn over landskabet og stedvise lange kig, hvor møllerne i kraft af deres højde vil kunne være synlige på stor afstand.

Yderligere fremgår det, at projektområdet ligger inden for kystnærhedszonen. Vindmøllerne placeres relativt langt fra kysten, hvilket reducerer den visuelle påvirkning af de kystnære arealer. Set fra kysten af Langeland og ved sejlads fra Storebælt mellem Fyn og Langeland vil vindmøllerne hæve sig over horisonten og markere sig i landskabet. Det fremgår endvidere, at de to nordligste vindmøller med tilhørende kranpladser og adgangsveje skal placeres helt eller delvist inden for skovbyggelinjen, hvilket kræver dispensation fra Svendborg Kommune.

Det fremgår, at vindmøllerne i nærzonen vil opleves som markante, med mindre foranliggende bebyggelse og beplantning afskærmer udsynet. I områder med frit udsyn vil vindmøllerne være dominerende i landskabet. Vindmøllerne er væsentlig større end de fleste andre landskabselementer, herunder bakkeformationer, beplantning og bygningsværker. I mellemzonen vil vindmøllerne generelt være mindre dominerende end i nærzonen, men de kan fortsat optræde som markante elementer, hvor de er synlige. Hertil fremgår det, at det ofte kun vil være dele af vingespidserne, der er synlige, ligesom

vindmøllerne fortrinsvis vil være synlige fra højt beliggende områder i landskabet. I fjernzonen vil vindmøllerne være synlige fra højtliggende og åbne arealer, hvis der ikke er nogen beplantning samt klart og solrigt vejr. Ofte vil kun en mindre del af vindmøllerne være synlige, og påvirkningen af landskabet være begrænset på grund af afstanden.

Derudover fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at Miljøministeriets anbefalinger er, at forholdet mellem navhøjde og rotordiameter skal være mellem 1:1,1 og 1:1,2. [9] Er forholdet større end 1:1,3 kan vingerne komme til at se overdimensionerede ud. Harmoniforholdene for de to beskrevne vindmølletyper i projektet er større end det anbefalede fra Miljøministeriet. Hertil fremgår det, at udviklingen af vindmøller til opstilling i Danmark har medført, at vindmøllerne med tiden har fået større rotor og lavere navhøjder, men at den almindelige opfattelse af en harmonisk mølle i landskabet desuden har ændret sig, så de ændrede harmoniforhold kan accepteres.

Herudover fremgår det, at der er udarbejdet visualiseringer for at belyse den visuelle påvirkning. Til visualiseringerne er der valgt fotopunkter fra forskellige afstande og retninger omkring vindmøllerne med særligt fokus på nærzonen. Fotopunkterne er placeret ved omkringliggende byer, bebyggelse og veje, hvor der færdes mange mennesker. Derudover er der valgt fotopunkter, som kan belyse samspillet med eksisterende vindmøller samt påvirkningen af landskabelige og kulturhistoriske interesser, herunder kystlandskabet, herregårdslandskaber, kulturmiljøer og kirker. Det fremgår, at visualiseringerne er udarbejdet i Windpro (Visual), hvor møllerne fremgår, som de vil se ud i landskabet i forhold til beplantning og bygninger. Visualiseringerne er i miljøkonsekvensrapportens bilag 7.

Det fremgår desuden, at der er beskyttede diger bl.a. langs dele af de planlagte adgangsveje. Ved etablering af vejadgang fra [Adresse1] til den midterste af møllerne skal en eksisterende passage mellem to diger benyttes. Det kræver dispensation fra Svendborg Kommune ved behov for midlertidig udvidelse af passagen i anlægsfasen, men herudover er der ingen af de beskyttede diger, der bliver berørt.

2.5.6 Geologi og grundvandsinteresser

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 7.3 fremgår det, at jordbunden i projektområdet primært består af moræneler, som generelt yder god beskyttelse

mod forurenende stoffer, der spildes på jordoverfladen. I tilfælde af uheld er der risiko for at en del af olien fra vindmøllerne kan ende på jorden. Det fremgår dog, at risikoen er minimal, og at uheld i driftsfasen vil blive opdaget hurtigt på grund af automatisk overvågning af vindmøllerne med elektroniske temperatur-, tryk- eller niveaufølere samt automatisk stop og alarmering. Det er herefter muligt at træffe de nødvendige foranstaltninger i henhold til vindmølleproducentens sundheds-, sikkerheds- og miljøplaner for at forhindre jord- og grundvandsforureninger. Vindmøllerne er desuden konstrueret sådan, at et eventuelt oliespild vil blive opsamlet i nacellen (generatorhuset) eller ledt ned i tårnet og opsamlet i bunden. På den baggrund er det vurderet, at vindmøllerne ikke udgør en trussel mod grundvandsressourcerne i området.

Herudover fremgår det, at projektområdet ligger i et område med drikkevandsinteresser. Der er derudover et område med særlige drikkevandsinteresser ca. 350 m sydvest for den sydligste vindmølle. Herudover er de to sydligste af vindmøllerne placeret inden for indvindingsoplandet for Lundeborg Vandværk. Hertil fremgår det, at vandværket og de tilhørende drikkevandsboringer ligger mere end 2 km øst for projektområdet. Der er ingen drikkevandsboringer eller øvrige vandforsyningsanlæg med tilhørende vandboringer i eller nær projektområdet. Der skal derfor hverken sløjfes eller flyttes vandboringer eller vandindvindingsanlæg i forbindelse med projektet. Det fremgår, at der ikke vil være risiko for forurening af områdets terrænnære og regionale grundvandsforekomster, da der ikke er vandforsyningsanlæg eller vandboringer i nærheden af projektområdet.

2.5.7 Alternativer

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 1.1, at det ved afgrænsningen af miljøkonsekvensrapporten blev besluttet, at der ikke skal undersøges egentlige alternativer til det ansøgte projektforslag.

Endvidere fremgår det, at det i flere høringssvar er blevet foreslået, at vindmøllerne skal placeres på havet. Det fremgår, at dette ikke er et relevant alternativ, da havvindmøller hører under statslig planlægning. Derudover har der været et forslag om placering af vindmøllerne langs motorveje, hvilket ikke er relevant, da ansøger ikke disponerer over disse arealer. Der indkom derudover konkrete forslag i forbindelse med høringen om afgrænsningen af indholdet i miljøkonsekvensrapporten til alternativer inden for området ved Broholm samt

et konkret solcelleanlæg i området, som ikke er relevante. Desuden fremgår det, at solcelleanlæg kan udgøre en alternativ energikilde. Et solcelleanlæg med tilsvarende energiproduktion vil beslaglægge landbrugsarealer på op til 50 ha. Vindmølleprojektet skal derimod benytte et relativt lille areal på ca. 12 ha, hvor de omkringliggende marker desuden kan anvendes til landsbrugsdrift.

Det fremgår desuden, at 0-alternativet, hvor de tre vindmøller ikke rejses, vil betyde, at der ikke sker påvirkning af området ved Broholm. Der vil herudover ikke ske yderligere fortrængning af bl.a. CO₂. 0-alternativet udgør referencescenariet eller baseline, som er det grundlag, hvorpå væsentligheden af projektets indvirkninger på miljøet vurderes.

2.6 Klagernes indhold

2.6.1 Høring

Klager 2 har anført, at der tidligere i forbindelse med Energiplan Fyn har været en høring, som omhandlede tre vindmøller på 80 til 125 m, hvorefter opstiller ændrede højden på møllerne til 149,9 m. Der har altså ikke forud for projektet været en offentlig høring af vindmøllerne på 149,9 m.

Derudover er det klager 1's opfattelse, at Svendborg Kommune på baggrund af et høringssvar erkendte, at oplysningerne om fugle var utilstrækkelige, og at kommunen af den årsag ikke ville træffe afgørelse ud fra det materiale, som havde været i offentlig høring. Kommunen lavede derfor bl.a. rettelser i § 25-tilladelsen, hvilket ikke har været i offentlig høring ved borgerne. Det er efter klager 1's opfattelse i strid med Århuskonventionen, miljøvurderingsloven og habitatdirektivet, da offentligheden dermed ikke er blevet hørt om væsentlige miljøoplysninger. Klager 1 har yderligere anført, at kommunen ikke kan benytte sig af dens rådgivers vurdering af, om der skal gennemføres en ny høring, når kommunen har givet urigtige oplysninger til rådgiveren.

Klager 4 har anført, at kommunen ikke har taget hensyn til de bekymringer, der fremgår af borgernes høringssvar.

2.6.2 Fugle

Klager 1 og 4 har desuden anført, at miljøvurderingen er utilstrækkelig for så vidt angår fugle. Hertil har klager 1 anført, at Svendborg Kommunes vurderinger ikke er baseret på konkret viden om fuglearterne i projektområdet, da vurderingerne alene er baseret på opslag i DOF-basen. Det er klager 1's opfattelse, at DOF's punkttællingsprogram ikke kan kompensere for den manglende viden om konkrete fugle i området, da DOF ikke laver punkttællinger i eller nær projektområdet. Kommunen har derfor suppleret et tilfældigt grundlag med generel viden om fremgang og tilbagegang for fuglearter i Danmark.

Klager 1 har endvidere anført, at Svendborg Kommune ikke har vurderet påvirkningen af trækfugle og ynglende fugle. For så vidt angår trækfugle har klager 1 anført, at de er beskyttede, og at der i 2023 blev observeret 389 trækkende musvåger, 45 bramgæs, hvepsevåger, traner, hvid stork, sort stork og flere trækkende rovfugle over projektområdet. Dette har kommunen ikke forholdt sig til. I forhold til ynglende fugle har klager 1 anført, at der vil ske fortrængning af ynglende fugle, og at kommunen ikke har undersøgt og vurderet konsekvenserne heraf.

Derudover har klager 1 anført, at vurderingen af, hvilke fugle fra fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I der er relevante, er baseret på usaglige kriterier, herunder at fuglearterne lever ved skov, at de ikke er i projektområdet, at de lever tæt ved vandløb, og at der alene er få observationer af arten i projektområdet. I den forbindelse har klager 1 anført, at sort stork, hvid stork og traner er i kollisionsrisiko med vindmøllerne, da de flyver i rotorhøjde og manøvrer dårligt, og at de derfor ikke kan undtages fra vurderingerne på baggrund af usaglige kriterier. Derudover har klager 1 anført, at digesvale, gravand, hættemåge, mursejler, sanglærke, stær, vibe, grønspætter, stor skallesluger, storspove og ugler ikke er vurderet tilstrækkeligt i miljøkonsekvensrapporten. Klager 3 har anført, at grønspætter, stær, isfugl og stor skallesluger er vurderet forkert eller utilstrækkeligt.

Yderligere har klager 1 og 3 anført, at vurderingerne af rovfugle, herunder vandrefalken, rørhøg, blå kærhøg, duehøg, havørn, hvepsevåge, musvåge, rød glente, spurvehøg og tårnfalk, er foretaget på et mangelfuldt grundlag, og at arterne desuden ikke er vurderet konkret i forhold til det pågældende projektområde. Særligt i forhold til rød glente har klager 1 og klager 3 anført, at konklusionerne for arten er truffet på et ufuldstændigt grundlag, da undersøgelserne ikke er tilstrækkelige. Hertil har klager 1 anført, at undersøgelserne alene er gennemført på ni dage samt i den periode, hvor

fuglene ikke flyver særlig meget, og der ikke er flyvende yngel. Klager 3 har anført, at rovfuglerapporten er baseret på et relativt begrænset observationsmateriale. Klager 2 har anført, at den undersøgelse om dødelighed for glenter, der er anvendt i miljøkonsekvensrapporten, ikke forholder sig til en rede 540 m væk. Klager 1 og 2 har anført, at de ynglende glenter og deres unger ikke er medtaget ved beregningerne for kollisionsrisikoen. Klager 1 har herudover anført, at der kun skal to andre lignende vindmølleprojekter til, før der i projekternes løbetid samlet bliver dræbt 30 ynglende glenter alene i Svendborg Kommune. Klager 2 har endvidere anført, at der ikke er dokumenterede afværgeforanstaltninger for det ynglende glentepar i området. Hertil har klager 1 anført, at Svendborg Kommune alene har vurderet på bestanden af rød glente, selvom arten er individbeskyttet.

Klager 1 har endvidere anført, at alle andre fugle end rødlistede fugle og fugle optaget på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I er udelukket fra vurderingerne i miljøkonsekvensrapporten. Hertil kommer, at Svendborg Kommune ikke har foretaget vurderinger af forstyrrelse efter fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 5.

2.6.3 Bilag IV-arter

Klager 1, 2, 3 og 5 har anført, at yngle- og rasteområderne for flagermus vil blive beskadiget, ligesom den økologiske funktionalitet ikke kan opretholdes på samme niveau. Klager 5 har anført, at et notat fra DCE anfører, at der ikke bør opføres vindmøller i et område med høj artsdiversitet, hvilket er tilfældet ved projektområdet, da der er fundet ni forskellige arter af flagermus. Herudover har klager 1 og 3 anført, at flagermusundersøgelserne er utilstrækkelige, da undersøgelsen i 2021 er gennemført med færre detektorer end undersøgelserne i 2019, ligesom undersøgelsen er uden håndholdt udstyr. I forlængelse heraf har klager 3 anført, at den manglende undersøgelse med håndholdt udstyr medfører, at antallet og forekomsten af langøret flagermus er ukendt, da stationære detektorer ikke opfanger deres svage signal. Hertil kommer, at resultaterne for frynseflagermus kan være slået sammen med resultaterne for vandflagermus, og at det derfor ikke kan udelukkes, at der kan være en koloni af frynseflagermus i projektområdet. Klager 3 har anført, at der ikke er lavet undersøgelser i det tidlige forår, hvor flagermusene har forårstræk. Klager 3 har derudover anført, at flagermusundersøgelserne fra 2019 og 2021 er forældede.

Herudover har klager 1 anført, at barriereeffekten ikke er undersøgt og vurderet i forhold til flagermusenes ynglesituation. Klager 1 har videre anført, at kollision med vindmøllerne kan ske for både lokale og trækkende flagermus. Hertil har klager 1 anført, at Svendborg Kommune ikke har undersøgt og vurderet trækkende flagermus over projektområdet. Klager 1 har i den forbindelse henvist til Energistyrelsens rapport "Flagermus og havvind", hvoraf det fremgår, at der er kendte trækruter over projektområdet. Hertil kommer, at kommunen ikke har påset, om den valgte afværgeforanstaltning kompenserer for trækkende flagermus.

Desuden har klager 5 anført, at Svendborg Kommune bør anvende bedste og nyeste viden på området i forhold til cut-in-hastigheder. Hertil har klager 5 henvist til et notat fra DCE i 2020. Videre har klager 1 anført, at kommunen på baggrund af en høring imødekommer, at et driftsstop ved 5 m/s er utilstrækkeligt til at beskytte flagermus. Efter klager 3's opfattelse skal vilkåret ændres, så vindmøllestoppet først skal ophøre ved 6 m/s. I forlængelse heraf har klager 1 anført, at kommunen ikke har tænkt sig at overholde vilkåret, og at vilkåret derfor ikke kan håndhæves.

Klager 1, 2 og 5 har desuden anført, at Broholm Gods har fjernet et yngle- og rasteområde for flagermus for at få flagermusene væk fra området. Miljøkonsekvensrapporten forholder sig ikke til den skade, der er sket ved, at der er blevet fældet et læhegn i 2020.

Klager 2 har anført, at odder ikke er behandlet i miljøkonsekvensrapporten, selvom den er i området. Klager 3 har henvist til, at vurderingen af stor vandsalamander ikke er tilstrækkelig, ligesom der er frøer og firben i området.

2.6.4 Natur

Herudover har klager 3 anført, at det kræver dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 16 og § 3 samt vandløbslovens § 6,^[10] hvis den eksisterende overkørsel ved Tange Å skal udvides. Hertil har klager 3 anført, at vurderingen af påvirkningen af Tange Å er udarbejdet på baggrund af oplysninger fremsendt pr. mail, og at området ikke er besigtiget af rådgiveren. Derudover skal fredede diger, som er beskyttet af museumslovens § 29,^[11] fjernes.

Klager 3 har desuden anført, at der ikke er vurderet tilstrækkeligt på påvirkningen af sort eger, ligesom der er skrubtudser i området.

2.6.5 Støj

Klager 1 har anført, at Svendborg Kommune ikke har sikret, at støjkravene kan overholdes. Klager 3 har anført, at der i området står en ældre Vestas V25 vindmølle, hvorfra støjbidraget skal medtages i støjberegningerne. Vejledningen for støj fra vindmøller angiver kildestøjdata, der kan anvendes, hvis støjbidraget fra en ældre vindmølle ikke er kendt.^[12] Heraf fremgår det, at kildestyrken for en ældre vindmølle på 200 kW er på henholdsvis 100,0 dB(A) ved 6 m/s samt 101,1 dB(A) ved 8 m/s. Ved beregningerne er der derimod anvendt en kildestyrke på henholdsvis 96,8 dB(A) ved 6 m/s samt 98,1 dB(A) ved 8 m/s. Hertil har klager 3 anført, at kildestøjen for ældre vindmøller i vejledningen dermed er væsentligt højere end den, der er anvendt i støjberegningerne.

Klager 3 har desuden anført, at der i støjberegningerne er medtaget to forskellige scenarier i støjberegningerne, henholdsvis tre Vestas V136 eller tre Siemens Gamesa SG132. I projektforslaget er Vestas-møllen opsat på et tårn med en navhøjde på 82 m, men det er markedsført og godkendt på et højere tårn. Det er derfor klager 3's opfattelse, at der kan sættes spørgsmålstejn ved den anvendte kildestyrke, da navhøjden er en del af støjberegningerne.

Klager 4 har endvidere anført, at lavfrekvent støj fra vindmøllerne ikke er tilstrækkeligt belyst.

Klager 1 og 3 har endvidere anført, at [Adresse2] og [Adresse3] anvendes til hoteldrift, og at ejendommene burde være omfattet af definitionen "støjfølsom anvendelse", som fremgår af bekendtgørelsen om støj fra vindmøller. ^[13] Derudover mener klager 1, at det er en fejl, at boligerne ikke er vurderet i forhold til støj.

2.6.6 Visuel påvirkning

Klager 2 har videre anført, at vindmøllerne vil bryde landskabsområdet, hvilket vil skabe ubalance i helhedsudtrykket omkring Broholm Gods. Klager 3 har hertil anført, at vindmøllerne vil være markante og fra flere områder dominerende i landskabet. De markante landskabselementer, der er i landskabet i forvejen, er

kulturbærende elementer, hvorfor vindmøllerne vil stå i kontrast hertil. Harmoniforholdene fraviger desuden anbefalingerne på 1:35, da vindmøllerne i projektet er på 1:57 og 1:66. Derudover skal vindmøllerne stå tættere end anbefalet, hvilket generelt forringer det visuelle indtryk. Klager 4 er desuden bekymret over møllernes størrelse i det rekreative område. Klager 3 og 4 har desuden anført, at projektet ikke overholder skovbyggelinjen. Klager 4 har henvist til, at dispensationer forekommer at være givet uden hensyn til natur og miljø. Herudover har klager 2 anført, at projektet ikke overholder kystnærhedszonen.

2.6.7 Grundvand

Klager 2 har anført, at de to sydligste vindmøller er placeret inden for indvindingsoplandet for Lundeborg Vandværk, og at et stort drikkevandområde dermed kan blive ramt, hvis der sker uheld ved en af vindmøllerne. Hertil kommer, at vind og vejr slider på møllernes vinger, hvilket vil sprede affaldspartikler i indvindingsoplandet. Videre har klager 2 anført, at dette ikke er foreneligt med regeringens udspil om at sikre drikkevandsinteresserne i Danmark. Klager 3 har anført, at PFAS spreder sig gennem drikkevand, hvilket ikke er undersøgt. Hertil har klager 3 anført, at Bisphenol A ligeledes spreder sig til omgivelserne, hvilket ikke er undersøgt nærmere, og at Svendborg Kommune bør tage dette i betragtning før, der gives tilladelse til projektet. Klager 4 er bekymrede over eventuel påvirkning af jord, vand, omgivelser og mennesker ved udledning af PFAS.

2.6.8 Alternativer

Klager 4 har videre anført, at det er underligt, at området er valgt, da det er vindfattigt. Derudover har klager 2 anført, at det ikke er korrekt, at der ikke findes alternative steder at sætte vindmøller op i Svendborg Kommune, og at mulige alternativer burde være beskrevet. Hertil har klager 1 anført, at der er et væsentligt alternativ øst for Svendborgmotorvejen, hvor der er langt til naboer og natur, præget af motorvejsanlæg, tæt trafik, højspændingsanlæg og større griseproduktion. Hertil kommer, at der efter klager 1's opfattelse er et krav om, at vindmøller opstilles i et område, som er tilpasset projektet, hvilket det valgte område ikke lever op til.

2.6.9 Forholdet til plangrundlaget

Klager 3 har anført, at projektet ikke overholder kommuneplanen, da landskabet påvirkes markant, hvilket ikke er tilladt ifølge den gældende kommuneplan.

Klager 2 og 3 har anført, at projektet ikke overholder lokalplan nr. 86.

2.7 Svendborg Kommunes bemærkninger til klagerne

Svendborg Kommune har til klagerne den 25. april 2024, 26. april 2024, 16. maj 2024 og 22. maj 2024 bemærket, at den sammenfattende redegørelses bilag 2 indeholder kommunens bemærkninger til de høringssvar, som kommunen modtog i den anden offentlige høring for både miljøvurderingen af planerne og projektet. Kommunen har i den forbindelse henvist til, at flere af klagepunkterne er sammenfaldende med høringssvarene. Herudover har kommunen bemærket, at klager 2 blander høringsprocessen for Energiplan Fyns kortlægning for vindmøller på Fyn sammen med høringsprocessen for det konkrete projekt.

Svendborg Kommune har derudover bemærket, at kommunen har gennemført de lovpligtige høringer for projektet, og at projektet ikke er væsentligt ændret på baggrund af oplysningerne om fugle. Kommunen har desuden henvist til, at kommunens rådgiver har foretaget en juridisk kvalitetssikring af miljørapporten, miljøkonsekvensrapporten og udkastet til § 25-tilladelsen forud for den anden offentlige høring. Kommunens rådgiver har herudover vurderet behovet for en fornyet offentlig høring, hvor der var adgang til det samlede materiale, der har været fremlagt i den anden offentlige høring. Det er derfor kommunens vurdering, at der ikke er fremlagt urigtige oplysninger til rådgiveren.

Endvidere har Svendborg Kommune bemærket, at kommunen har gennemført en grundig vurdering af påvirkningen af relevante fuglearter, og at den har inddraget relevant viden samt undersøgelser. Det er dermed kommunens opfattelse, at der ikke er tale om et tilfældigt grundlag, eller at kommunens viden er baseret på tilfældigheder.

I forhold til flagermus har Svendborg Kommune bemærket, at det er kommunens vurdering, at vindmøllerne ved Broholm og kystvindmøller ikke er sammenlignelige. Kommunen vurderer, at Energistyrelsens rapport ikke kan

anvendes i forhold til trækruter for flagermus på land. Rapporten er udført med henblik på at vurdere risikoen for, at flagermus kolliderer med havmøller placeret langt fra kysterne, og den behandler alene overordnede trækruter for troldflagermus og brunflagermus. Derudover har kommunens henvist til, at der i miljøkonsekvensrapporten er redegjort for undersøgelsesperioderne for flagermus, herunder hvorfor det ikke er relevant at undersøge i trækperioder for flagermus. Kommunen har desuden i den sammenfattende redegørelse bilag 2, afsnit 8 uddybet, hvorfor det er kommunens vurdering, at de gennemførte flagermusundersøgelser er fyldestgørende, samt hvorfor det ikke er relevant at gennemføre undersøgelser i trækperioderne og det tidlige forår. Det fremgår, at der herunder ikke indgår vandløb i projektområdet. Det nærmeste vandløb er Tange Å, som er mindst 90 m fra projektområdet. Videre er der ingen søer inden for projektområdet for den nordligste og midterste vindmølle. Ved den sydligste vindmølle ligger der i udkanten af projektområdet en mindre sø, som efter kommunens vurdering ikke er et særligt nøglehabitat særligt henset til søens begrænsede størrelse. Der er derfor ingen særlig nøglehabitater i projektområdet, hvorfor der ikke er grundlag for at gennemføre undersøgelser i træktiden i foråret. Samlet er det kommunens vurdering, at der ikke er fremlagt argumenter, der kan tilsidesætte kommunens vurdering af, at der ikke er relevante trækruter for flagermus i projektområdet.

For så vidt angår barriereeffekt for flagermus har Svendborg Kommune bemærket, at vindmøllerne ved Broholm ikke udgør en barriereeffekt. Hertil kommer, at der i § 25-tilladelsen er fastsat vilkår om driftsstop af hensyn til flagermus, hvilket betyder, at møllerne står stille en stor del af de tidspunkter, hvor flagermusene er aktive.

Svendborg Kommune har desuden henvist til Miljø- og Fødevareklagenævnet afgørelse af 15. juli 2021.^[14] Det er kommunens vurdering, at det konkrete projekt er sammenligneligt med projektet i den pågældende afgørelse, og at driftsstoppet derfor netop sikrer, at der ikke er en risiko for drab af flagermus. Det er derfor kommunens vurdering, at der ikke vil forekomme forsætlig drab af individer af flagermus.

Yderligere har Svendborg Kommune bemærket, at vilkåret om vindmøllestop er fastsat, så det præcist følger forvaltningsplanen for flagermus og dermed også følger gældende praksis. Kommunen har i den forbindelse henvist til Miljø- og Fødevareklagenævnet afgørelse af 23. februar 2024.^[15] Kommunen har hertil bemærket, at den er bekendt med, at der efter § 25-tilladelsen er udkommet en

opdateret håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, 2. del for odder og flagermus, hvoraf det fremgår, at vindmøllernes driftsstop af hensyn til flagermus generelt bør ske ved cut-in-hastigheder ved mindst 8-10 m/s.^[16] I forlængelse heraf har kommunen anmodet nævnet om at reparere § 25-tilladelsens vilkår om vindmøllestop af hensyn til flagermus, såfremt nævnet på baggrund af den nye håndbog fastlægger ny praksis.

I forhold til klagepunktet vedrørende odder har Svendborg Kommune bemærket, at påvirkningen er behandlet i miljøkonsekvensrapporten, og kommunen henviser samtidig til den sammenfattende redegørelse.

Svendborg Kommune har derudover bemærket, at der i henhold til bekendtgørelsen om støj fra vindmøller skal foretages en vurdering af, om området ved Broholm Gods skal betragtes som støjfølsom arealanvendelse, og at det i den sammenhæng er relevant at inddrage rammerne for lokalplan nr. 86. Kommunen har endvidere bemærket, at der er fremlagt støjdokumentation, der viser, at støjkrav overholdes.

Svendborg Kommune har yderligere bemærket, at miljøkonsekvensrapportens beregning af støj er baseret på værdier i et støjkatolog for ældre vindmøller.^[17] Kildestyrketallet i kataloget er baseret på et gennemsnit af 19 målerapporter foretaget på Vestas-typerne V25-200 kW og V27-225 kW. Kildestyrketallene i Miljøstyrelsens vejledning er opdelt efter en typeinddeling, som består af et gennemsnit af en større mængde målerapporter fra vindmøller mellem 100-300 kW. Hertil har kommunen bemærket, at det fremgår af vejledningen, at vejledningens bilag 1 med kildestyrker kan anvendes, hvor der er behov for at medregne støjbidraget fra eksisterende møller, og hvis det ikke er muligt at fremskaffe fyldestgørende data for kildestyrken på ældre møller. Det er rådgivers opfattelse, at de mere specifikke tal fra støjkatologet for ældre vindmøller i Danmark er de mest retvisende data for vindmøllen ved Oure.

For så vidt angår drikkevand og miljøskadelige stoffer har Svendborg Kommune henvist til den sammenfattende redegørelse bilag 2. Mikroplast, PFAS og Bisphenol er ikke behandlet i miljøkonsekvensrapporten. I forhold til mikroplast fremgår det, at vindmøllevinger er lavet af holdbare kompositmaterialer, som årligt vil kunne frigive mindre end 50 g pr. vinge. Sammenlignet med andre kilder udleder de i alt 4.400 vindmøller omkring 660 kg mikroplast om året, hvor bildæk udleder op til 6.600 ton om året. Derudover har kommunen henvist til miljøkonsekvensrapportens kapitel 7 samt § 25-tilladelsens vilkår til beskyttelse af grundvand og drikkevand.

Svendborg Kommune har bemærket, at der i miljøkonsekvensrapporten er redegjort for, hvorfor der ikke er rimelige alternativer til det konkrete projekt. Ansøger ejer ikke området ved motorvejen, hvor der desuden allerede pågår en planlægning og miljøvurdering for etablering af tre vindmøller og solcelleanlæg. Herudover har kommunen henvist til den sammenfattende redegørelse samt miljøkonsekvensrapportens kapitel 1.

Vedrørende klagepunktet om forholdet til kommuneplanen har Svendborg Kommune bemærket, at vindmøllerne skal placeres i et område, hvor der landskabsmæssigt skal ske tilpasning. Tilpasningen er bl.a. sket ved vindmøllernes indbyrdes placering, hvorved de fremstår sammenhængende og som et harmonisk anlæg. Det er kommunens vurdering, at etableringen af vindmøllerne ikke er i strid med retningslinjerne i kommuneplan 2021-2033.

2.8 Nye oplysninger under sagens behandling

Sekretariatet for Miljø- og Fødevarerklagenævnet fremsendte den 13. august 2024 en høring til Svendborg Kommune, hvor sekretariatet efterspurgte en begrundelse for, hvorfor det i den konkrete sag ville være sagligt at skærpe vilkåret om driftsstop for at sikre den økologiske funktionalitet for yngle- og rasteområder for flagermus i området. Sekretariatet efterspurgte desuden kommunens begrundede vurdering af, om der på den konkrete lokalitet er forhold til stede, som kan medføre, at det allerede fastsatte vilkår skal skærpes.

Svendborg Kommune har i et høringssvar af den 15. september 2024 bemærket, at vindmøllerne skal etableres på åbne marker og dermed ikke i skov. Flagermusundersøgelserne viser, at den primære naturtype for flagermus i området er placeret nordøst for projektområdet, som er ca. 400 m fra den nordlige mølle og ca. 1,1 km fra den sydlige vindmølle. Over halvdelen af flagermusoptagelserne kommer fra denne lokalitet. Mellem den midterste og den sydlige vindmølle ligger et mindre skovområde på under 3 ha, hvorfra ca. en femtedel af flagermusoptagelserne kommer. Skovområdet er derfor mindre vigtig end lokaliteten nordøst for den nordlige mølle. Endvidere er der få ledelinjer for flagermus i området, som desuden er mere end 100 m fra vindmøllerne. Hertil kommer, at flagermusaktiviteten falder markant allerede ved en afstand på 25 m fra ledelinjerne, og at sandsynligheden for, at ledelinjerne vil lede flagermus til vindmøllerne er lille. Svendborg Kommune

vurderer på den baggrund, at der ikke er noget, der taler for, at området, hvor vindmøllerne skal placeres, er et særligt vigtigt område for flagermus.

Svendborg Kommune har yderligere bemærket, at vindmøllerne skal placeres på åben mark i en nord-sydlig retning, hvorfor placeringen er vinkelret i forhold til den hyppigste vindretning fra vest. Der er derfor en øget sandsynlighed for, at insekterne bliver blæst væk fra møllerne ved stigende vindhastigheder på over 5-6 m/s. Forekomsten af fouragerende flagermus er på den baggrund begrænset ved højere vindhastigheder.

Det er Svendborg Kommunes vurdering, at der ikke er grundlag for at skærpe § 25-tilladelsens vilkår om driftsstop af hensyn til flagermus. Det fastsatte vilkåret om driftsstop på alle tre vindmøller ved vindhastigheder på 5-6 m/s sikrer, at der ikke sker drab på flagermus, og at den økologiske funktionalitet kan opretholdes.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, 1. pkt., i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over. Hvis en klage vedrører en afgørelse, som har betydning for etablering af vedvarende energianlæg i form af et vindmølle- eller solcelleprojekt, skal nævnet begrænse sin prøvelse til de forhold, der er klaget over, jf. lovens § 11, stk. 1, 2. pkt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

1. Høringsproces
2. Fugle
3. Bilag IV-arter
4. Natur i øvrigt
5. Støj
6. Visuelle påvirkninger
7. Grundvand
8. Alternativer
9. Forholdet til plangrundlaget

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnets vurdering er der ikke med klagen i øvrigt fremkommet forhold, der kan føre til ændringer af Svendborg Kommunes afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at nævnet ikke har kompetence til at tage stilling til klagepunkterne vedrørende Svendborg Kommunes vedtagelse af lokalplan nr. 658 med tilhørende miljørapport. Nævnet har derfor oversendt klagepunkterne til Planklagenævnet henholdsvis den 8. maj 2024 og 14. juni 2024.

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Den retlige ramme

Miljøvurderingsloven

Formålet med miljøvurderingslovens regler er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projekttyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

Miljøvurderingsreglerne medfører, at projekter, der kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, ikke må påbegyndes, før myndigheden skriftligt har meddelt tilladelse til at påbegynde projektet (miljøvurderingspligt).

Bygherren til et miljøvurderingspligtigt projekt skal efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 1, udarbejde en miljøkonsekvensrapport, der indeholder en vurdering af projektets virkning på miljøet. Det følger af § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, jf. stk. 2, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på en række faktorer, bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet^[18] og fuglebeskyttelsesdirektivet.^[19]

Det følger af miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, at myndigheden efter modtagelsen af miljøkonsekvensrapporten fra bygherren skal gennemgå rapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i § 20. Myndigheden kan om nødvendigt indhente yderligere oplysninger fra bygherren til opfyldelse af kravene i § 20, stk. 2.

Myndigheden skal efter gennemgang af miljøkonsekvensrapporten sende den i høring hos berørte myndigheder og offentligheden, jf. miljøvurderingslovens § 24, stk. 2.

Efter høringen skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 25 træffe afgørelse om, hvorvidt projektet kan tillades. Afgørelsen træffes på baggrund af bygherres ansøgning, miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger, resultaterne af de høringer, der er foretaget, og myndighedens begrundede konklusion.

Myndighedens begrundede konklusion omhandler efter miljøvurderingslovens § 5, nr. 5, litra d, jf. litra c, projektets væsentlige indvirkninger på miljøet under hensyntagen til resultaterne af myndighedens undersøgelser af miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger fremlagt af bygherre, eventuelle relevante oplysninger modtaget via høringen og myndighedens egen supplerende undersøgelse, jf. § 24, stk. 1.

En § 25-tilladelse skal omfatte den begrundede konklusion og indeholde alle de miljømæssige betingelser, der er knyttet til afgørelsen, en beskrivelse af alle projektets særkender og de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, som bygherren skal gennemføre, og eventuelle overvågningsforanstaltninger. Det følger af miljøvurderingslovens § 27, stk. 1.

Myndigheden kan efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 2, knytte vilkår til en § 25-tilladelse med henblik på opfyldelse af lovens formål. Vilkår skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet.

Har projektet væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3, endvidere stille vilkår for bygherrens overvågning heraf.

Forholdet mellem miljøvurderingsloven og habitatreglerne

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, pålægger medlemsstaterne at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i direktivets bilag IV. Ordningen skal efter bestemmelsens litra (d)

bl.a. omfatte et forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, om beskyttelse af bilag IV-arter er i dansk lovgivning navnlig implementeret i habitatbekendtgørelsen.^[20]

Det følger det af habitatbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, at der ved administration af de i § 7 og § 8 nævnte bestemmelser ikke kan gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

Myndigheden skal ved sin meddelelse af en tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, herefter også sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

3.2.2 Ad 1) Høringsproces

Den kompetente myndighed skal høre offentligheden, berørte myndigheder og berørte stater med hensyn til miljøkonsekvensrapporten, som bygherren har fremlagt, herunder ansøgningen om tilladelse, før der træffes en afgørelse om tilladelse efter § 25, jf. § [Adresse3], stk. 3, nr. 3. I den forbindelse skal myndigheden sikre, at bl.a. offentligheden får adgang til det relevante materiale for pågældende høring, herunder udkastet til afgørelse om § 25-tilladelse, jf. § [Adresse3], stk. 4.

Formålet med miljøvurderingsreglerne er bl.a. at sikre, at offentligheden bliver hørt, når der tages stilling til store projekter, som kan have en væsentlig betydning for miljøet, således at myndighederne kan træffe afgørelse på så oplyst et grundlag som muligt. En myndighed har ikke pligt til at imødekomme de indsigelser, ændringsforslag og bemærkninger, som offentligheden måtte bidrage med i forbindelse med høringsfasen.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Svendborg Kommune har iagttaget miljøvurderingslovens krav til inddragelse af offentligheden, og at kommunen i tilstrækkeligt omfang har inddraget resultaterne af de høringer, der er foretaget.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at Svendborg Kommune har foretaget en høring over projektet for opstilling af tre vindmøller med en højde på knap 150 m, inden kommunen udarbejdede

afgrænsningsnotatet for miljøkonsekvensrapportens indhold, i perioden fra den 11. april 2019 til den 12. maj 2019.

Videre har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at der er foretaget en offentlig høring af miljøkonsekvensrapporten i perioden fra den 7. juni 2023 til den 21. september 2023, og at høringen blev offentliggjort på kommunens hjemmeside. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det fremgår af § 25-tilladelsen, at resultatet af den offentlige høring er inddraget ved meddelelsen af § 25-tilladelsen.

I forhold til rettelserne i § 25-tilladelsen og miljøkonsekvensrapporten bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at det fremgår af miljøvurderingslovens § 25, at kommunen bl.a. skal træffe afgørelse på grundlag af supplerende oplysninger og resultaterne af de høringer, der er foretaget. Det er derfor nævnets opfattelse, at det efter miljøvurderingsloven er forudsat, at der i et vist omfang kan foretages ændringer eller justeringer som følge af de bemærkninger, som fremkommer i høringen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at ansøger på baggrund af de høringssvar, som Svendborg Kommune modtog, fremlagde supplerende oplysninger bl.a. i et rettelsesark til miljøkonsekvensrapporten om bestandsudviklingen for de fuglearter, der er relevante for projektområdet, om at nye data for visse fuglearter viser faldende tendenser i bestande på landsplan, og ikke stabile bestande eller bestande i fremgang.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder herefter, at der ikke i sagen er tale om nye oplysninger, som medfører krav om en ny offentlig høring. Nævnet har herved lagt vægt på, at det fremgår af § 25-tilladelsen, at de supplerende oplysninger om fugle ikke medfører, at der skal ske ændringer af projektet, at de fremlagte konklusioner ændres, eller at der er behov for andre afværgeforanstaltninger, og at oplysningerne derfor alene uddyber den allerede foretagne vurdering. Nævnet bemærker, at det fremgår af miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, at afgørelsen træffes på grundlag af bl.a. eventuelle supplerende oplysninger.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at en myndighed ikke har pligt til at imødekomme de indsigelser, ændringsforslag og bemærkninger, som offentligheden bidrager med i forbindelse med høringsfasen. Nævnet kan derfor heller ikke efterprøve, om en myndighed vil følge borgernes indsigelser eller ej.

3.2.3 Ad 2) Fugle

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 1, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de i § 20, stk. 4, nævnte faktorer, der kan forventes at blive berørt i væsentlig grad af projektet, herunder biodiversiteten (f.eks. fauna).

Det fremgår endvidere af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

Af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4 fremgår det bl.a., at:

"1. For arter, som er anført i bilag 1, træffes der særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til deres levesteder for at sikre, at de kan overleve og formere sig i deres udbredelsesområde.

[...]

Medlemsstaterne udlægger som særligt beskyttede områder navnlig sådanne områder, som med hensyn til antal og udstrækning er bedst egnede til beskyttelse af disse arter, idet der tages hensyn til behovet for at beskytte arterne i det geografiske sø- og landområde, hvor dette direktiv finder anvendelse.

[...]

4. Medlemsstaterne træffer egnede foranstaltninger med henblik på i de i stk. 1 og 2 nævnte beskyttede områder at undgå forurening eller forringelse af levestederne samt forstyrrelse af fuglene, i det omfang en sådan forurening, forringelse eller forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med denne artikel. Medlemsstaterne bestræber sig på at undgå forurening eller forringelse af levesteder også uden for disse beskyttede områder."

Fuglebeskyttelsesdirektivet er i dansk ret primært implementeret dels i form af en områdebeskyttelse (de udpegede fuglebeskyttelsesområder, som indgår i en række af Natura 2000-områderne), og dels i form af en artsbeskyttelse (artsfredningsbekendtgørelsen[21] samt jagtloven[22]).

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at direktivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt., også har en vis selvstændig betydning. Med "levesteder" menes både områder, hvor fuglene yngler, og områder, som fuglene regelmæssigt gæster for at fælde fjer, raste eller overvintre. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med direktivets artikel 2, jf. artikel 1, hvorefter medlemsstaterne træffer alle nødvendige foranstaltninger til at opretholde eller tilpasse bestanden af alle vilde fuglearter på et niveau, som især imødekommer økologiske, videnskabelige og kulturelle krav og samtidig tilgodeser økonomiske og rekreative hensyn. Bestemmelsen i artikel 4, stk. 4, 2. pkt., skal desuden ses i sammenhæng med artikel 4, stk. 4, 1. pkt., som gælder for bilag 1-fugle samt trækfugle, jf. artikel 4, stk. 1 og 2.

Af Miljøstyrelsens habitatvejledning fremgår ligeledes, at i sager omfattet af miljøvurderingspligt skal en vurdering af eventuel påvirkning af fugle indarbejdes i miljøvurderingen, mens vurderingen i andre sager skal fremgå af afgørelsens begrundelse. Vurderingen skal angive, om der kan ske påvirkning af vilde fugle og deres levesteder i og uden for Natura 2000-områder. Det fremgår endvidere, at medlemsstaterne ifølge EU-Domstolens praksis især er forpligtede til at bevare levesteder og populationer for truede fuglearter eller arter i tilbagegang.^[23]

Efter fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 5 skal medlemsstaterne endvidere til beskyttelse af alle de fuglearter (dvs. ikke kun bilag I-arter), som i vild tilstand opholder sig naturligt på medlemsstaternes område, træffe de nødvendige foranstaltninger til at indføre en generel ordning med forbud mod bl.a. forsætligt at dræbe (litra a) eller forsætligt at forstyrre fuglene, navnlig i yngleperioden og i det omfang en sådan forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med direktivet (litra d).

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker indledningsvist, at projektområdet ikke er udpeget som et fuglebeskyttelsesområde, ligesom der ikke er fuglebeskyttelsesområder i umiddelbar nærhed af projektområdet. De nærmeste fuglebeskyttelsesområder ligger henholdsvis ca. 8, 17 og 20 km fra projektområdet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har fundet anledning til at vurdere påvirkningen af de af klagerne nævnte fugle i forhold til den generelle beskyttelse, som følger af fuglebeskyttelsesdirektivets regler.

Følgende af de af klagerne nævnte fugle fremgår af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I: traner, rød glente, blå kærhøg, havørn, hvepsevåge, rørhøg, vandrefalk, isfugl, bramgås, sort stork, hvid stork og ugler.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af fugle på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4, nr. 2.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at Svendborg Kommune har udvalgt relevante fuglearter ud fra registreringer i DOF-basen over en periode på 10 år. Derudover er der i miljøkonsekvensrapporten inddraget tilgængelig relevant viden om forekomsten af fugle og disses færden i og omkring projektområdet fra DOF-basen, ligesom der er foretaget en række besigtigelser af området i forhold til rovfugle. Det er på den baggrund vurderet, at der ikke er vigtige fouragerings-, yngle- og rasteområder for fuglearter ved projektområdet, bl.a. på grund af projektområdets begrænsede størrelse. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der er foretaget en vurdering af risikoen for fortrængning og barriereeffekt for fugle generelt.

Særligt i forhold til rød glente har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at Svendborg Kommune i vurderingen har inddraget, at der er en rede med ynglende røde glenter ca. 520 m fra projektområdet, og at vurderingen er baseret på konkrete feltundersøgelser foretaget i 2021 og 2022. Nævnet har videre lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at kollisionsrisikoen for de ynglende røde glenter konkret er beregnet til at være 0,225-0,3 pr. år for alle tre vindmøller, og at kommunen på den baggrund har vurderet, at projektet ikke vil påvirke den samlede bestand af rød glente. Efter nævnets opfattelse er det dermed tilstrækkeligt belyst, at der ikke vil være en forringelse af artens levesteder.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ligeledes, at Svendborg Kommune i tilstrækkelig grad har sikret sig, at miljøkonsekvensrapporten belyser projektets påvirkning i forhold til de øvrige fuglearter, som klagerne har anført. Nævnet har lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at vindmølleområdet ikke er et væsentligt ynglefugleområde, og at projektområdet alene anvendes som et lejlighedsvist fourageringssted. Kommunen har derfor vurderet, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af fugle i området. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at det efter nævnets opfattelse på baggrund af oplysningerne om registreringer af forskellige arter i den konkrete sag ikke er en mangel, at bl.a. traner ikke er beskrevet nærmere selvstændigt i miljøkonsekvensrapporten.

3.2.4 Ad 3) Bilag IV-arter

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet.

Myndigheden skal ved selve § 25-tilladelsens meddelelse sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter, jf. habitatbekendtgørelsens § 10.

EU-Kommissionen har offentliggjort en vejledning om beskyttelse af bilag IV-arter.^[24] Bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, skal ifølge vejledningen forstås som en målsætning om, at yngle- og rasteområders økologiske funktion bevarer.

Yngleområder defineres i vejledningen som de områder, der skal bruges til parring og fødsel, og endvidere dækker området i nærheden af rede- eller fødselsstedet, hvis afkommet er afhængigt af sådanne områder. Rasteområder defineres som de områder, der benyttes af et dyr eller en gruppe af dyr, når de ikke er aktive. Rasteområder omfatter også strukturer, som dyr etablerer som rasteområder, f.eks. reder, huler eller skjulesteder.^[25]

Ligeledes defineres rasteområder i Miljøstyrelsens habitatvejledning som områder, der er vigtige for at sikre overlevelsen af enkelte dyr eller bestande, når de er i hvile. ^[26] Rasteområder er således områder, hvor arten i eller uden for yngletiden opholder sig for at hvile, sove eller overvintre (dvale) samt i skjul i større koncentrationer (flokke) og for at opfylde vigtige livsfunktioner (solbadning eller lignende). Fælles for yngle- og rasteområder er, at de anvendes regelmæssigt af arten.^[27]

Ved et yngle- eller rasteområde i habitatdirektivets og habitatbekendtgørelsens forstand forstås en samling ("netværk") af lokaliteter, hvor en bestand af en art yngler eller raster. Betydningen af de enkelte lokaliteter i netværket kan afhænge af bestandens tæthed og spredningsmuligheder. Ved vurderingen af om et yngle- eller rasteområde beskadiges eller ødelægges, er det afgørende, om den økologiske funktionalitet af netværket af lokaliteter kan opretholdes på mindst samme niveau som hidtil.^[28]

Det er den kompetente myndigheds ansvar i overensstemmelse med det almindelige forvaltningsretlige undersøgelsesprincip at sikre sig, at der er tilvejebragt tilstrækkelige oplysninger til at kunne vurdere, om yngle- eller rasteområder for bilag IV-arter beskadiges eller ødelægges. Der kan ikke fastlægges entydige kriterier for omfanget og karakteren af de oplysninger, der er nødvendige. Det afhænger af den konkrete situation. Der kan f.eks. i tilfælde af ældre oplysninger være behov for at vurdere, om oplysningerne skal opdateres for at afgøre, om arten rent faktisk fortsat forekommer i de berørte områder. Der kan ikke fastsættes præcise kriterier for, hvornår oplysninger er for gamle, da arterne er meget forskellige, ligesom den naturlige udvikling (f.eks. tilgroning) af et område kan have betydning for, om en art er til stede. Der kan være et behov for yderligere undersøgelser, hvis der skal træffes afgørelser i dele af landet, hvor arterne vides at forekomme, og hvor der er en sandsynlighed for, at mulige yngle- eller rasteområder kan blive berørt. Eventuelle undersøgelser skal ske målrettet med egnede metoder, og det skal sikres, at undersøgelserne foregår på de tidspunkter på året, hvor den pågældende art kan tænkes at udnytte et givet område. Undersøgelserne skal således foregå på tidspunkter, hvor der vil være stor sandsynlighed for at konstatere arten, hvis den forekommer i området.[29]

I forhold til aktiviteter, der kan påvirke yngle- eller rasteområder, skal der ifølge EU-Kommissionens vejledning sondres mellem aktiviteter, der kan rummes inden for habitatdirektivets artikel 12 og aktiviteter, der kræver fravigelse i medfør af direktivets artikel 16. Hvor der er tale om en fravigelse efter artikel 16, vil kompensationsforanstaltninger have til formål at kompensere for specifikke negative virkninger på en art og indebærer således, at der sker eller er sket en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområde. Dette er ikke tilfældet for foranstaltninger til sikring af økologisk funktionalitet, som sikrer, at yngle- eller rasteområdets økologiske funktionalitet forbliver fuldstændig intakt (kvantitativt og kvalitativt), når aktiviteten har fundet sted (afværgeforanstaltninger).[30]

EU-Domstolen har i Grand hamster II-dommen med henvisning til EU-Kommissionens vejledning udtalt, at det efter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1 litra d, navnlig skal sikres, at en beskyttet dyrearts yngle- og rasteområder ikke beskadiges eller ødelægges af menneskelige aktiviteter, således at disse områder fortsat frembyder de vilkår, der er nødvendige for, at denne dyreart inden for dette område kan raste eller yngle med succes. Ved en sådan vurdering skal der tages hensyn til de økologiske krav, der gælder for hver enkelt af de berørte

dyrearter, som det pågældende individ tilhører, samt til situationen på individniveau for denne dyreart, som benytter det pågældende yngle- eller rasteområde.[31]

Af Miljøstyrelsens habitatvejledning fremgår det, at afværgeforanstaltninger er velegnet for arter, som er hurtige til at kolonisere nye lokaliteter inden for et netværk af lokaliteter, der udgør et samlet område for en bestand, og hvor nye egnede levesteder vil kunne skabes over en kortere tidsperiode.

Det fremgår endvidere af Miljøstyrelsens habitatvejledning, at der i givet fald skal være en høj grad af sikkerhed for, at afværgeforanstaltninger virker i tilstrækkeligt omfang. Jo større usikkerhed i kendskabet til arternes konkrete forekomst i et område, des større behov for afværgeforanstaltninger i form af at sikre mulige nye yngle- eller rasteområder. Hvor afværgeforanstaltninger er påkrævede, skal der ifølge Miljøstyrelsens habitatvejledning fastsættes klare vilkår herom i de konkrete sager. Vilkåret skal være udformet sådan, at det kan håndhæves.[32]

Flagermus

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at ledelinjer ikke anses som yngle- og rasteområder for flagermus, men at yngle- og rasteområder kan blive negativt påvirket, hvis der sker en forstyrrelse af de tilknyttede ledelinjer. Der henvises til EU-Domstolens praksis vedrørende habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, hvorefter beskyttelsen af yngleområder for bilag IV-arter også gælder aktiviteter omkring yngleområdet, hvis aktiviteterne medfører, at bilag IV-arter ikke vil besøge yngleområdet længere, og begrebet "yngleområde" derfor også omfatter områdets omgivelser, når omgivelserne er nødvendige for, at bilag IV-arter kan yngle med succes.[33]

Efter naturbeskyttelseslovens § 29 b, stk. 1, kan miljø- og fødevareministeren udfærdige forvaltningsplaner og iværksætte andre tiltag, herunder yde tilskud, med henblik på bevaring af bl.a. bilag IV-arter. Ministeren har i medfør af denne bestemmelse udarbejdet forvaltningsplanen for flagermus.

Af forvaltningsplanen for flagermus fremgår det, at en undersøgelse af ynglesteder, flyveruter og jagtområder i yngletiden (i perioden 20. juni til 7. august) og en undersøgelse af rastesteder, flyveruter og jagtområder i eftersommeren og det tidligere efterår (i perioden ca. 16. august til 15.

september) er uundværlig i forbindelse med ethvert projekt, hvor en afklaring af flagermusforekomsten i et område ønskes.[34] Hver af disse undersøgelser skal indbefatte detektorbaseret kortlægning af fourageringsområder og flyveruter samt kortlægning af mulige dagkvarterer (yngle- og rastesteder). Det fremgår desuden, at ledelinjer, som anvendes af flagermus på deres jagt, ikke er yngle- eller rasteområder for flagermus.

Det fremgår endvidere af forvaltningsplanen, at vindmøllernes tårne og blade tiltrækker store mængder af insekter, således at der på visse årstider kan forekomme store ansamlinger af insekter på og omkring vindmøllerne. Insekterne sidder på eller flyver omkring møllerne hele vejen op.

Ifølge forvaltningsplanen er den eneste sikre metode til at undgå drab af flagermus at slukke for vindmøllerne ved vindmøllehastigheder under ca. 5-6 m/s i de perioder, hvor store insektansamlinger forekommer (dvs. om natten i perioden ca. 15. juli til ca. 15. oktober).

Af forvaltningsplanen for flagermus fremgår det,[35] at en undersøgelse af ynglesteder, flyveruter og jagtområder i yngletiden (i perioden 20. juni til 7. august) og en undersøgelse af rastesteder, flyveruter og jagtområder i eftersommeren og det tidligere efterår (i perioden ca. 16. august til 15. september) er uundværlig i forbindelse med ethvert projekt, hvor en afklaring af flagermusforekomsten i et område ønskes. Hver af disse undersøgelser skal indbefatte detektorbaseret kortlægning af fourageringsområder og flyveruter samt kortlægning af mulige dagkvarterer (yngle- og rastesteder).

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at Svendborg Kommune i tilstrækkelig grad har sikret sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder for arter af flagermus. Nævnet finder desuden ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav for så vidt angår beskrivelsen af påvirkningen af bilag IV-arter af flagermus.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at der i forbindelse med vurderingen er gennemført undersøgelser af forekomsten af flagermus ved projektområdet over to år. Undersøgelserne er i 2019 foretaget i perioden fra den 16. juli til den 17. juli, fra den 3. august til den 4. august, fra den 2. september til den 3. september og fra den 18. september til den 19. september. I 2021 er undersøgelserne gennemført fra den 19. juli til den 20. juli, fra den 2. august til den 3. august, fra den 24. august til den 25. august og fra den

14. september til den 15. september. Nævnet konstaterer herved, at undersøgelserne er gennemført inden for de anførte undersøgelsesperioder i forvaltningsplanen for flagermus. Efter nævnets opfattelse er der desuden ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering af, at det i forbindelse med det konkrete projekt ikke er nødvendigt at foretage en undersøgelse af særlige nøglehabitater for flagermus i foråret i april-maj. Nævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at der ikke findes nøglehabitater for flagermus i eller omkring projektområdet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har yderligere lagt vægt på, at der ikke vil være et direkte habitattab, da der ikke i forbindelse med projektet skal fældes træer eller nedrives bygninger. I den forbindelse bemærker nævnet, at det fremgår af sagens oplysninger, at det ansøgte projekt ikke indebærer, at bygherre skal fjerne omkringliggende skovbevoksning, levende hegn eller bebyggelse. Herudover fremgår det, at ansøger har oplyst, at der alene var tale om almindelig vedligehold/udtynding af læhegnet. Det er på den baggrund nævnets opfattelse, at fældningen foretaget i 2020 ikke var en del af det konkrete projekt.

Derudover har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at Svendborg Kommune har vurderet, at vindmøllerne ikke vil udgøre en barriere for flagermus i området, da der ikke er vurderet at være trækruter ved projektområdet. Derudover har nævnet lagt vægt på, at kommunen har fastsat driftsstop på alle vindmøller af hensyn til flagermusenes kollision med vindmøllerne. Nævnet bemærker i den forbindelse, at driftsstoppet er fastsat i overensstemmelse med forvaltningsplanen for flagermus.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering af, at der skal fastsættes driftsstop på alle tre vindmøller af hensyn til flagermus, ligesom nævnet ikke finder grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at driftsstoppet i den konkrete sag skal fastsættes i overensstemmelse med forvaltningsplanen for flagermus.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på oplysningerne om, at der er registreret flagermusaktivitet i projektområdet, og at Svendborg Kommune på den baggrund i § 25-tilladelsen har vurderet, at der er yngle- og rasteområder for dværgflagermus, brunflagermus og vandflagermus i nærheden af projektområdet. Kommunen har videre vurderet, at der ud fra et forsigtighedsprincip derfor skal være et driftsstop på alle tre vindmøller, da vindmøllerne er planlagt relativt tæt på læhegn, remise og skov, som flagermus kan benytte til fouragering eller ledelinjer. Nævnet har i forhold til den nærmere

udformning af vilkåret om driftsstop lagt vægt på, at vindmøllerne i den konkrete sag ikke placeres i et område, der er vurderet til at være særligt egnede for flagermus. Vindmøllerne skal opstilles på åbne marker, hvor ledelinjerne for flagermus er mere end 100 m fra vindmøllerne, og aktiviteten på en afstand af 25 m fra ledelinjerne ifølge undersøgelserne falder markant.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at nævnet er opmærksomt på, at der er udkommet en opdateret håndbog om bilag IV-arter om bl.a. flagermus.^[36] Efter nævnets opfattelse er den opdaterede håndbog et bidrag til den samlede viden om flagermus. På grund af de konkrete forhold i området har den imidlertid ikke betydning for udformningen af vilkåret i den konkrete tilladelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i forhold til klager 1's bemærkning om, at Svendborg Kommune ikke har tænkt sig at håndhæve vilkåret i § 25-tilladelsen om driftsstop, at det omhandler forhold, efter vindmøllerne er opstillet. En eventuel klage over kommunens efterfølgende tilsyn skal rettes til Ankestyrelsen, som fører tilsyn med kommunerne efter kommunestyrelsesloven.^[37]

Øvrige bilag IV-arter

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at Svendborg Kommune i tilstrækkelig grad har sikret sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder for odder, markfirben og padder. Nævnet finder desuden ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav for så vidt angår beskrivelsen af påvirkningen af bilag IV-arter af odder, stor vandsalamander og markfirben.

I forhold til odder har Miljø- og Fødevareklagenævnet ved vurderingen lagt vægt på, at det fremgår af § 25-tilladelsens begrundede konklusion, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for odder. Nævnet har videre lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der potentielt kan være en kortvarig påvirkning af lokale oddere, men at anlægsarbejdet ved Tange Å samt trafikken over åen primært vil foregå i dagtimerne, hvor odderen er inaktiv.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere lagt vægt på, at markfirben er registreret 6 km fra projektområdet, og at der ikke findes egnede levesteder for markfirben i området. For så vidt angår stor vandsalamander har nævnet lagt

vægt på, at det fremgår af afgørelsen, at etablering og drift ikke berører vådområder eller overvintringshabitater for padder, ligesom påvirkningen ved udvidelsen af vandløbet er begrænset og kortvarig.

3.2.5 Ad 4) Natur i øvrigt

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 7, pkt. 4, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de i § 20, stk. 4, nævnte faktorer, der kan forventes at blive berørt i væsentlig grad af projektet, herunder biodiversiteten (f.eks. fauna og flora).

Det fremgår derudover af miljøvurderingslovens bilag 7, at en miljøkonsekvensrapport skal indeholde en beskrivelse af, hvilke metoder eller beviser der er anvendt til identificeringen og forudberegningen af de væsentlige virkninger på miljøet. I vejledningen til miljøvurderingsloven fremgår, at de anvendte metoder skal beskrives, for at give læseren mulighed for at vurdere om de valgte beregningsmetoder er dækkende og tilstrækkeligt anerkendte til at være hensigtsmæssige ved vurderingen af miljøpåvirkningerne fra projektet.^[38]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår vurderingen af projektets påvirkning af natur, herunder § 3-beskyttet natur.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at fundamenterne til vindmøllerne, kranpladser, adgangsveje samt teknik- og kabelskure ligger uden for beskyttede naturarealer. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at Tange Å's tilstand ikke forringes som følge af projektet, ligesom det oppumpede vand i forbindelse med den midlertidige grundvandssænkning ikke udledes direkte til beskyttede eller værdifulde naturområder og vandløb. I forhold til klagepunktet over den anvendte metode har nævnet lagt vægt på, at de eksisterende forhold ved overkørslen ved Tange Å er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten. Nævnet henviser til, at der ikke er krav om, at der anvendes bestemte metoder i forbindelse med udarbejdelsen af en miljøkonsekvensrapport.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at det er beskrevet i § 25-tilladelsen, at udvidelse og forstærkning af overkørslen over Tange Å kræver dispensation fra museumslovens § 29 a, naturbeskyttelseslovens § 3 samt

tilladelse efter vandløbsloven. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at der efter miljøvurderingslovens regler ikke er noget til hinder for, at myndigheden meddeler § 25-tilladelse til et projekt, selvom projektet helt eller delvist forudsætter yderligere tilladelser eller dispensationer efter anden lovgivning.

For så vidt angår padder har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det fremgår af afgørelsen, at etablering og drift ikke berører vådområder eller overvintringshabitater for padder, ligesom påvirkningen ved udvidelsen af vandløbet er begrænset og kortvarig.

For så vidt angår sort egern har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at påvirkningen af pattedyr generelt i anlægs- og driftsfasen er beskrevet og vurderet i miljøkonsekvensrapporten.

3.2.6 Ad 5) Støj

Efter miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, skal en miljøkonsekvensrapport indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af blandt andet støj. Derudover skal en miljøkonsekvensrapport indeholde en beskrivelse af projektet, herunder navnlig et skøn efter type og mængde over forventede emissioner såsom støj produceret i anlægs- og driftsfaserne.

Om metode fremgår det af vejledningen til miljøvurderingsloven, at de anvendte metoder skal beskrives, for at give læseren mulighed for at vurdere om de valgte beregningsmetoder er dækkende og tilstrækkeligt anerkendte til at være hensigtsmæssige ved vurderingen af miljøpåvirkningerne fra projektet.^[39]

Der er således ikke noget krav efter miljøvurderingsreglerne til en bestemt beskyttelse af miljøet eller naturen, herunder at bestemte grænseværdier skal overholdes, eller at der skal benyttes bestemte metoder for beregningen. Regler herom følger af særlovgivningen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår vurderingen af projektets støjpåvirkning, jf. § 20, stk. 4, nr. 1. Nævnet finder endvidere ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens valg af kildestøjsdata ved beregningerne.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at der er udarbejdet støjberegninger i programmet WindPRO efter de beregningsmetoder, som er fastsat i vindmøllebekendtgørelsen, og at der på den baggrund er foretaget en vurdering af de støjæssige påvirkninger fra projektet. Hertil er der udarbejdet tabeller og kort, som illustrerer støjbelastningen fra projektet, hvor det er muligt at se og bedømme udstrækningen af den støjæssige påvirkning. Nævnet har derudover lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet overholder støjgrænserne for alle nabobeboelserne i både scenarie 1 og 2. Hertil bemærker nævnet, at Svendborg Kommune i § 25-tilladelsens vilkår har fastsat, at bygherre skal udføre støjmålinger, når vindmøllerne sættes i drift.

For så vidt angår lavfrekvent støj har nævnet lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at støjberegningerne viser, at støjgrænserne for lavfrekvent støj på 20 dB(A) som fastsat i vindmøllebekendtgørelsen kan overholdes. Hertil bemærker nævnet, at det med den anvendte beregningsmetode er beregnet, at støjgrænserne for lavfrekvent støj vil kunne overholdes i større afstand end indendørs i beboelse, hvor støjgrænsen gælder.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere lagt vægt på, at der ved støjberegningerne er taget udgangspunkt i mølletyperne Vestas V136 og Siemens Gamesa SG132, der har en navhøjde på henholdsvis 82 og 84 m, hvilket ligeledes fremgår af § 25-tilladelsen. I forhold til de anvendte kildestøjsdata har nævnet lagt vægt på, at der ved beregningerne for de nye vindmøller er taget udgangspunkt i kildestøjsdata fra støjmålinger på tilsvarende møller, som er oplyst af producenten af vindmøllerne. Efter nævnets opfattelse er der ikke grundlag for at tilsidesætte brugen af vindmølleproducenternes oplysninger om støjpåvirkninger fra de konkrete vindmølletyper i forbindelse med beregninger af den støjæssige påvirkning fra projektet. Nævnet har derudover lagt vægt på, at der for den ældre vindmølle ved Oure er taget udgangspunkt i konkrete støjdata for ældre vindmøller. Svendborg Kommune har bemærket, at vejledningen alene skal anvendes, hvis det ikke er muligt at fremskaffe fyldestgørende data for kildestyrken på ældre vindmøller. Nævnet henviser i den forbindelse til, at kommunen har vurderet, at de specifikke tal fra støjkataloget er retvisende i forhold til den ældre vindmølle ved Oure.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker endvidere, at det er kommunalbestyrelsen, der afgør, hvordan et område skal klassificeres i henhold til vindmøllebekendtgørelsen. Nævnet har ikke kompetence til at påse, om der er områder, der burde være omfattet af kravene til støjfølsom anvendelse. Nævnet

afviser derfor at behandle spørgsmålet om, hvorvidt boligerne på [Adresse2] og [Adresse3] skal betragtes som støjfølsom anvendelse.

3.2.7 Ad 6) Visuelle påvirkninger

Efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 4, skal miljøkonsekvensrapporten på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet landskabet. Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten efter lovens bilag 7, pkt. 5, litra c, jf. § 20, stk. 1, indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af blandt andet opståelsen af gener.

Miljøvurderingsloven indeholder ikke krav om visualiseringer, men forudsætter en beskrivelse og vurdering af projektets landskabelige påvirkning. Visualiseringer anvendes i miljøkonsekvensrapporter dog ofte som led i en passende måde at beskrive projektets landskabelige påvirkning på.

En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommune vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets visuelle påvirkning, jf. § 20, stk. 4, nr. 4.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at den visuelle påvirkning er vurderet i § 25-tilladelsens begrundede konklusion. Hertil har nævnet lagt vægt på, at det er Svendborg Kommunes vurdering, at vindmøllerne på grund af deres højde vil være synlige i landskabet, særligt fra punkter, hvor der er direkte udsyn, men ofte vil kun dele af møllerne være synlige på grund af det omkringliggende terræn og beplantning.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden lagt vægt på, at det fremgår af § 25-tilladelsen, at vindmøllerne skal placeres inden for kystnærhedszonen, og at det

er Svendborg Kommunes vurdering, at den visuelle oplevelse langs kysten ikke vil blive påvirket.

Yderligere har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af de landskabelige forhold, herunder i nærzonen, mellemzonen og fjernzonen. Hertil har nævnet lagt vægt på, at det er beskrevet, at påvirkningen i nærzonen vil være markant, hvor møllerne vil være mindre dominerende i mellemzonen. Endvidere er det beskrevet, at påvirkningen af landskabet i fjernzonen vil være begrænset på grund af afstanden. Nævnet bemærker hertil, at der er foretaget visualiseringer i WindPro (Visual) i både nærzonen, mellemzonen og fjernzonen, som illustrerer vindmøllernes visuelle påvirkning af området og landskabet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er bekræftet, hvordan harmoniforholdene for de tre vindmøller vil være, ligesom det er oplyst, at harmoniforholdene for vindmøllerne i projektet er større end det anførte i Miljøministeriets anbefalinger fra 2007. Det er på baggrund af ændringer i vindmøllehøjder siden anbefalingerne vurderet, at harmoniforholdene vil være acceptable. Nævnet bemærker hertil, at miljøvurderingsloven ikke indeholder krav om, at der ikke må være en påvirkning fra et projekt, herunder en visuel påvirkning, men til at en eventuel påvirkning skal belyses, inden projektet tillades.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at der efter miljøvurderingslovens regler ikke er noget til hinder for, at myndigheden meddeler § 25-tilladelse til et projekt, selvom projektet helt eller delvist forudsætter yderligere tilladelser eller dispensationer efter anden lovgivning. I den forbindelse konstaterer nævnet, at Svendborg Kommune har meddelt dispensation fra skovbyggelinjen.

3.2.8 Ad 7) Grundvand

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 3, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. vand.

Efter miljøvurderingslovens bilag 7, pkt. 1, litra d, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, skal en miljøkonsekvensrapport indeholde en beskrivelse af projektet, herunder et skøn

efter type og mængde over forventede reststoffer og emissioner, herunder jordbunds- og undergrundsforurening.

Derudover skal miljøkonsekvensrapporten efter miljøvurderingslovens bilag 7, pkt. 5, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af bl.a. emissionen af forurenende stoffer, faren for bl.a. menneskers sundhed (f.eks. på grund af ulykker eller katastrofer) og de anvendte teknologier og stoffer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav for så vidt angår projektet påvirkning af grundvand, herunder udledning af stoffer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at vindmøllerne ikke udgør en trussel mod grundvandsressourcerne, og at det i den forbindelse er inddraget, at projektområdet ligger i et område med drikkevandsinteresser. Hertil har nævnet lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at jordbunden i projektområdet primært består af moræneler, som yder beskyttelse mod forurenende stoffer, hvis der skulle ske spild på overfladen. Yderligere har nævnet lagt vægt på, at der ikke ligger drikkevandsboringer eller øvrige vandforsyningsanlæg i eller nær projektområdet, og at der dermed ikke er en risiko for forurening af områdets terrænnære og regionale grundvandsforekomster.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har videre lagt vægt på, at Svendborg Kommune i § 25-tilladelsen har vurderet, at risikoen for uheld, herunder oliespild, er minimal, da et eventuelt oliespild vil blive opsamlet i nacellen eller ledt ned i tårnet og opsamlet i bunden. Nævnet har hertil lagt vægt på, at der i § 25-tilladelsen er stillet vilkår om, at vindmøllerne skal være indrettet med elektronisk niveauovervågning, alarmering og automatisk stop af møllen ved spild af olie eller lignende. Herudover er der et vilkår om, at der skal udarbejdes en beredskabsplan for håndtering af eventuelt oliespild fra vindmøllerne.

3.2.9 Ad 8) Alternativer

Det fremgår af miljøvurderingslovens § 20, stk. 2, nr. 4, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de rimelige

alternativer, som bygherren har undersøgt, og som er relevante for projektet og dets særlige karakteristika, og en angivelse af hovedårsagerne til den valgte løsning under hensyntagen til projektets indvirkninger på miljøet. Det fremgår desuden af bilag 7, pkt. 2, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de rimelige alternativer, som bygherren har undersøgt, og som er relevante for projektet og dets særlige karakteristika, og en angivelse af hovedårsagerne til det trufne valg, herunder en sammenligning af miljøpåvirkningerne.

Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten indeholde en beskrivelse af de relevante aspekter af den aktuelle miljøstatus (referencescenarie) og en kort beskrivelse af dens sandsynlige udvikling, hvis projektet ikke gennemføres, for så vidt naturlige ændringer i forhold til referencescenariet kan vurderes ved hjælp af en rimelig indsats på grundlag af tilgængeligheden af miljøoplysninger og videnskabelig viden, jf. bilag 7, pkt. 3, jf. § 20, stk. 2, nr. 6.

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis skal alternativer, herunder også de alternativer, der er foreslået under den forudgående offentlige debat, behandles mere eller mindre indgående. Det er tilstrækkeligt, at oversigten over alternativer giver offentligheden og politikerne en mulighed for at vurdere det ønskede projekt i forhold til andre realistiske alternativer. Afgørende er, om der kan siges at være tilvejebragt det fornødne grundlag for en beslutning. Det kan således ikke kræves, at der foretages en indgående belysning af (alle) andre alternativer. [\[40\]](#)

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår beskrivelsen af de undersøgte rimelige alternativer, jf. § 20, stk. 2, nr. 4.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, hvorfor alternativer, som er foreslået i forbindelse med høringerne, ikke er belyst nærmere, herunder da placering af vindmøllerne på havet kræver statslig planlægning, og da placeringer langs motorvejen og andre områder ved Broholm ikke er rimelige alternativer til projektet. Hertil har nævnet lagt vægt på, at det fremgår, at solcelleanlæg udgør en alternativ vedvarende energikilde, og at det er beskrevet, hvorfor et solcelleanlæg med tilsvarende energiproduktion på grund af pladsforbruget ikke er et reelt alternativ til vindmøllerne. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der er

en beskrivelse af 0-alternativet, hvor vindmøllerne ikke opstilles, i miljøkonsekvensrapporten.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at miljøkonsekvensrapporten alene skal indeholde en beskrivelse af rimelige alternativer, og at det derfor ikke er et krav, at alle tænkelige alternativer er beskrevet.

3.2.10 Ad 9) Forholdet til plangrundlaget

Efter miljøvurderingslovens § 26 kan miljøministeren fastsætte regler om, at myndigheden ikke må meddele tilladelse til at påbegynde et projekt, før der er tilvejebragt det nødvendige plangrundlag for projektet efter planloven.^[41] Bestemmelsen giver ifølge forarbejderne mulighed for at sikre, at der ikke udarbejdes en miljøkonsekvensvurdering uafhængigt af, om det beskrevne projekt kan placeres det pågældende sted.^[42] Bemyndigelsen er udmøntet i miljøvurderingsbekendtgørelsens § 11, som fastsætter, at hvis et projekt forudsætter planlægning efter planloven, må VVM-myndigheden ikke meddele § 25-tilladelse eller en tilladelse, som erstatter § 25-tilladelsen, til at påbegynde projektet, før det nødvendige plangrundlag for projektet er gældende efter planlovens regler herom.^[43]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder samlet set ikke anledning til at tilsidesætte Svendborg Kommunes vurdering af, der er det nødvendige plangrundlag for projektet efter planloven.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at der er udarbejdet et kommuneplantillæg og en lokalplan for området, som har til formål blandt andet af muliggøre etablering af tre vindmøller med tilhørende adgangsveje og tekniske anlæg.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Svendborg Kommunes afgørelse af 8. marts 2024 om § 25-tilladelse til etablering af tre vindmøller øst for Broholm på matr. nr. [matrikel nummer1] og matr. nr. [matrikel nummer2]., Gudme i Svendborg Kommune.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet som ændret ved lov nr. 640 af 11. juni 2024.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Sagsnr. 24/06833.

[5] Planklagenævnets sagsnr.: 24/04211, 24/04214, 24/05066, 24/05140, 24/06878 og 24/06874.

[6] Lovbekendtgørelse nr. 927 af 28. juni 2024 om naturbeskyttelse.

[7] Dansk Ornitologisk Forenings rapport, Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975 – 2023, Årsrapport for punkttællingsprogrammet, DOF-rapport 33.

[8] Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.

[9] Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen: Store vindmøller i det åbne land – en vurdering af de landskabelige konsekvenser, januar 2007.

[10] Lovbekendtgørelse nr. 1217 af 25. november 2019 om vandløb.

[11] Lovbekendtgørelse nr. 358 af 8. april 2014 museumslov.

[12] Vejledning nr. 10202 af 18. januar 2021 om støj fra vindmøller.

[13] Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.

[14] Sagsnr. 21/00640, 20/14004, 20/14003 og 20/14001.

[15] Sagsnr. 23/10651.

[16] Videnskabelig rapport nr. 603: Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, Del 2 – Odder og Flagermus, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 2024.

[17] Støjkatalog for ældre vindmøller, 11. juni 2014, Grontmij.

[18] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[19] Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. oktober 2009 om beskyttelse af vilde fugle.

[20] Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[21] Bekendtgørelse nr. 521 af 25. marts 2021 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

[22] Lovbekendtgørelse nr. 265 af 21. marts 2019 om jagt og vildtforvaltning.

[23] Jf. habitatvejledningen s. 13, med henvisning til EU-Domstolens dom af 13. juni 2020 i sag C-117/00 Kommissionen mod Irland.

[24] Vejledning om streng beskyttelse af dyrearter af fællesskabsbetydning i henhold til Habitatdirektivet, Kommissionens meddelelse af 12. oktober 2021, C(2021) 7301 (herefter EU-Kommissionens vejledning).

[25] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.52-2.57.

[26] Vejledning nr. 48 til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, Miljøstyrelsen, december 2020 (herefter Miljøstyrelsens habitatvejledning).

[27] Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.4.1.

[28] Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.7.1.4 og EU-Kommissionens vejledning pkt. 2.52, hvorefter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, bør forstås som en målsætning om opretholdelse af yngle- og rasteområders økologiske funktion.

[29] Jf. i det hele Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.6.4-9.6.6.

[30] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.73.

[31] EU-Domstolens dom af 28. oktober 2021, 2. afd., sag C-357/20, Magistrat der Stadt Wien (Grand hamster - II), præmis 52.

[32] Miljøstyrelsens vejledning til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[33] Dommens præmis 32-34.

[34] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder, Naturstyrelsen, 2013.

[35] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder, Naturstyrelsen, 2013.

[36] Videnskabelig rapport nr. 603: Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, Del 2 – Odder og flagermus, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 2024.

[37] Bekendtgørelse nr. 69 af 23. januar 2024 om kommunernes styrelse.

[38] Vejledning nr. 9093 af 21. februar 2024 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), Konkrete projekter, afsnit 4.4.3.2. De enkelte punkter i miljøkonsekvensrapporten.

[39] Vejledning nr. 9093 af 21. februar 2024 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), Konkrete projekter, afsnit 4.4.3.2. De enkelte punkter i miljøkonsekvensrapporten.

[40] Se herunder Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 14. december 2021 i sagsnr. 21/05337 og 21/05338.

[41] Lovbekendtgørelse nr. 223 af 1. marts 2024 om planlægning.

[42] Jf. bemærkningerne til § 26 i forslag L147 til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (FT 2015/1).

[43] Bekendtgørelse nr. 806 af 14. juni 2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter.

Lovområder:

Miljøvurdering af konkrete projekter